

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Veronika Janoušková

Ženy a politika: rozbor voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu
České republiky

Bakalářská práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Ženy a politika: rozbor voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 79 943 znaků včetně mezer.

Ve Vnorovech dne 30. března 2024

.....

Janoušková Veronika

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu této bakalářské práce Mgr. et Mgr. Ondřeji Filipcovi, Ph.D. za odborné vedení této práce a dále za jeho cenné rady a připomínky, přístup při konzultacích, vstřícnost a čas, který mi při vedení této práce věnoval.

Obsah

<i>Seznam použitých zkratk</i>	5
<i>Úvod</i>	6
1 Ženy v politice	11
1.1 Historický kontext: vývoj participace žen v politice.....	12
1.2 Aktuální zastoupení žen v České republice napříč politickými institucemi.....	14
2 Faktory ovlivňující zastoupení žen v politice	17
2.1 Faktor ženy jako matky.....	17
2.2 Faktor volebního systému	19
2.3 Faktor stranické organizace.....	22
2.4 Faktor stranického chování	26
2.4.1 ANO.....	31
2.4.2 ODS, TOP 09 a KDU-ČSL.....	32
2.4.3 Piráti a STAN	33
2.4.4 SPD	34
3 Analýza kandidátních listin	35
<i>Závěr</i>	41
<i>Přílohy</i>	43
Seznam příloh:	43
<i>Seznam použitých zdrojů</i>	50
Literatura.....	50
Právní předpisy	50
Judikatura	50
Internetové zdroje	50
<i>Abstrakt</i>	55
<i>Klíčová slova</i>	55
<i>Abstract</i>	55
<i>Key Words</i>	55

Seznam použitých zkratk

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

ODS – Občanská demokratická strana

Piráti – Česká pirátská strana

Přísaha – Přísaha – občanské hnutí Roberta Šlachy

PSČR – Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SPD – Svoboda a přímá demokracie

STAN – Starostové a nezávislí

TSS – Trikolora Svobodní Soukromníci

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou žen v politice, konkrétně rozboru voleb do Poslanecké sněmovny České republiky konaných v roce 2021. Nejprve se bakalářská práce zaměřuje na obecný kontext této problematiky, zahrnující sociokulturní aspekty a institucionální bariéry, které brání ženám v plné participaci na politické scéně v České republice. V závěru se práce věnuje detailnímu rozboru kandidátních listin ve volbách do Poslanecké sněmovny z roku 2021, přičemž se zaměřuje na identifikaci trendů a tendencí v nominacích žen a jejich důležitost pro politickou reprezentaci a demokratický proces. Tato bakalářská práce se snaží přispět k lepšímu porozumění genderové rovnosti v politice a navrhnout možná opatření k zvýšení zastoupení žen v politických institucích, zejména v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky.

Cílem této bakalářské práce je lépe porozumět fenoménu podreprezentace žen v politické sféře a identifikovat hlavní faktory a vnitrostranické mechanismy, které k této podreprezentaci mohou přispívat. Práce se zaměřuje na analýzu procesu nominace kandidátů politickými stranami, zastoupení žen na kandidátních listinách a genderové stereotypy ve vrcholných politických institucích. Zároveň se snaží odhalit bariéry a překážky, které brání ženám v plné politické participaci a zaujímání významných pozic ve vrcholné politice, což vede k genderově nevyváženému politickému prostředí. Cílem práce je tedy i poskytnutí komplexního pohledu na problematiku zastoupení žen v politice a případně navrhnout možná opatření a strategie pro zvýšení jejich politického zapojení a rovnocenného zastoupení ve veřejném rozhodování. Výsledky této práce mohou posloužit jako podklad pro formulaci politických iniciativ a opatření směřujících k vytvoření inkluzivnějšího politického prostředí a podpoře genderové rovnosti v politických strukturách.

Hlavní výzkumnou otázkou této bakalářské práce je *jaké jsou bariéry, které brání vyššímu zastoupení žen v politice*. Důraz klade na zkoumání širokého spektra faktorů a mechanismů, které přispívají k podreprezentaci žen v politických strukturách. Bariéry mohou zahrnovat sociokulturní normy a stereotypy, institucionální překážky, nedostatek podpory ze strany politických stran, nebo jiné formy diskriminace či nerovného zacházení. Dále se snaží odhalit hlavní překážky, které brání ženám v plné politické participaci, a tak i genderově vyváženému politickému prostředí. Identifikace těchto bariér je klíčovým prvkem celkového porozumění problematice zastoupení žen v politice a poskytne důležitý rámec pro přijetí možných opatření směřujících k vytvoření inkluzivnějšího politického prostředí.

V rámci této bakalářské práce jsou položeny také dílčí výzkumné otázky, které směřují k hlubšímu porozumění problematice zastoupení žen v politické sféře. První otázka se zabývá historickým vývojem politické emancipace žen v České republice a vlivem této cesty za rovnými politickými právy na současné zastoupení žen v politických strukturách. Genderové stereotypy a jejich vliv na zastoupení žen ve vrcholných politických institucích jsou rovněž předmětem zkoumání, přičemž se posuzuje, jakou roli hrají předsudky a očekávání ve formování politické kariéry žen. Třetí dílčí otázka se zabývá vlivem velikosti politické strany a její ideologie na výsledném zastoupení žen a reflektuje možnou souvislost mezi politickými hodnotami a přístupem k genderové rovnosti v rámci stranických struktur. Další otázka se zaměřuje na možné znevýhodňování žen politickými stranami v procesu nominace kandidátů na kandidátní listiny, přičemž je zkoumáno, zda jsou ženy častěji umísťovány na nižší pozice a jaké faktory tuto tendenci ovlivňují. Poslední dílčí otázka je zaměřena na to, zda má pozice na kandidátní listině vliv na pravděpodobnost získání preferenčních hlasů od voličů, čímž se zkoumá důležitost individuálního postavení kandidátky ve voličském rozhodování. Tyto dílčí výzkumné otázky poskytují pevný rámec pro analýzu problematiky zastoupení žen v politických strukturách a umožňují hlubší porozumění dynamiky genderové rovnosti v politickém prostředí. V rámci této práce budou tyto otázky detailně rozpracovány, což přispěje k lepšímu pochopení tohoto komplexního fenoménu a navrhne možná opatření k podpoře zastoupení žen v politické sféře.

Jak již bylo zmíněno výše, cílem této práce je zjistit, proč jsou ženy na politické půdě podprezentovány, proto je práce psána formou případové studie. První (teoretická) část je věnována z velké části analýze zdrojů. Tato část, která má především popisný charakter, se zaměří na vliv historického vývoje ženské politické emancipace a dále na detailní popis faktorů, které mohou mít vliv na nízké zastoupení žen v politické sféře. Druhá část této práce je věnována podrobné analýze kandidátních listin a výsledků preferenčního hlasování dosažených ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2021.

Práce je členěna do tří kapitol. První kapitola je zaměřena na uvedení do problematiky tématu podprezentace žen v politice. Tato kapitola je dále rozdělena na dvě podkapitoly. První z nich je shrnutím historického kontextu v rámci vývoje politické participace žen, druhá se pak zaměřuje na aktuální zastoupení žen v politických institucích v České republice, jak na úrovni lokálních samospráv, tak na úrovni vrcholové politiky. Druhá kapitola rozebírá institucionální, individuální a společenské bariéry, které jsou překážkou pro vyšší zastoupení žen v politice. Kapitola je dále členěna na podkapitoly, které se věnují těmto jednotlivým faktorům. Jsou jimi faktor ženy jako matky, faktor volebního systému, faktor stranické

organizace. Posledním je faktor stranického chování, který členěn na další podkapitoly, které popisují nominační proces jednotlivých stran, které jsou momentálně zastoupeny v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Poslední kapitolou je pak analýza kandidátních listin, ve které jsou podrobně rozebrány kandidátní listiny politických stran a hnutí, které ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky získaly alespoň 1 % hlasů.

Téma zastoupení žen v české politice a faktory, které toto zastoupení ovlivňují bylo zpracováno v řadě akademických studií, výzkumných zpráv a statistických analýz, jak v České republice, tak v zahraničí. Dosavadní výzkumy, studie a analýzy naznačují, že zastoupení žen v politických institucích zůstává stále výrazně nižší než je tomu u zastoupení mužů, ačkoli se v posledních letech pozoruje určitý pokrok v tomto směru. Tyto zdroje identifikují řadu faktorů, které mohou ovlivňovat účast žen v politice, včetně sociokulturních stereotypů, institucionálních i individuálních bariér v politickém prostředí. V této bakalářské práci jsou tyto zdroje využity, aby byl proveden komplexní rozbor této problematiky v kontextu České republiky. Zohlednění dosavadních výzkumů je klíčové pro porozumění tématu jako celku a také faktorům, které ovlivňují zastoupení žen v politické sféře, a umožňuje tak formulaci nových závěrů a doporučení pro podporu genderové rovnosti v politice.

Česká literatura zpracovává téma zastoupení žen v politice například v knize od Marty Vohlídalové a kolektivu autorek, *Sólosoprán: o ženách v české politice*,¹ která zpracovává argumenty pro vyšší zastoupení žen v politice a jaké jsou bariéry a možnosti politické participace žen. Dále je tato publikace stěžejní pro zpracování faktoru ženy jako matky. K lepšímu porozumění vlivu volebního systému na politickou participaci žen je využita kniha Romana Chytilka a kolektivu autorů, *Volební systémy*.² Dále práce vychází z právních předpisů a judikatury, které se vztahují k volebnímu systému České republiky. Využit je zákon č. 244/1995 Sb., o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky³ a dále také ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.⁴

V této práci jsou hojně použity akademické články a odborné studie publikované v recenzovaných časopisech a vědeckých sbornících. Tyto zdroje poskytují detailní analýzy a interpretace faktorů ovlivňujících zastoupení žen v politice, včetně sociokulturních, institucionálních a politických determinantů. V rámci zahraničních zdrojů nelze opomenout

¹ VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>.

² CHYTILEK, Roman a kol. *Volební systémy*. 4. vydání. Praha: Portál, 2009, 376 s.

³ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

výzkum Sheri Kunovich, *The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position*,⁵ který je zkoumá pravděpodobnost dosazení žen na přední pozice kandidátních listin. Dalším zahraničním zdrojem je studie Miki Caul, *Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis*,⁶ která se zaměřuje na potřebnost genderových kvót, v této práci je tato studie využita pro zdůvodnění vlivu ideologie strany na zastoupení žen v politice. Pro správné uchopení faktoru vlivu stranické organizace na zastoupení žen je využita analýza Miki Caul Kittilson, *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*.⁷ Dalším zahraničním zdrojem je také *Global Gender Gap Report*,⁸ který je důležitý pro ucelení pohledu na zastoupení žen v politice v České republice v celosvětovém měřítku.

Stěžejním zdrojem, který sloužil jako podklad pro tuto bakalářskou práci je odborný článek, který společně sepsali Karel Kouba, Marie Nálepová a Ondřej Filipec, nesoucí název *Proč jsou ženy v české politice podreprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji*.⁹ Tento článek ve své popisuje proč jsou ženy v politice podreprezentovány a ve své analýze zkoumá hypotézu zda politické strany znevýhodňují ženy v procesu nominace na kandidátní listiny, tím že je zařadí na méně významné pozice kandidátních listin.

Významnými zdroji pro tuto práci jsou také oficiální dokumenty a záznamy týkající se volebního procesu, včetně volebních výsledků a kandidátních listin. Tyto zdroje poskytují konkrétní data o složení kandidátních listin a volebních výsledcích, které jsou zkoumány v analytické části této práce. Tato data jsou použita ze stránek Českého statistického úřadu. V práci jsou využity také dokumenty politických stran v České republice, dostupné z jejich

⁵ KUNOVICH, Sheri. The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position. *Comparative Politics* [online]. 2003, roč. 35, č. 3, s. 273-291. [cit. 8. února 2024] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4150177>.

⁶ CAUL, Miki. Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics* [online]. 2001, roč. 63, č. 4, s. 1214-1229. [cit. 17. února 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2691813>

⁷ KITILSON, CAUL, Miki. *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*. Online. Arizona State University, 1997. Dostupné z: UC Irvine: Center for the Study of Democracy, <https://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>.

⁸ World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2023* [online]. Switzerland: World Economic Forum, 2023. Dostupné z: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>, https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf.

⁹ KOUBA, Karel, NÁLEPOVÁ, Marie, FILIPEC, Ondřej. Proč jsou ženy v české politice podreprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science* [online]. 2013, roč. 20, č. 4, s. 372-391 [cit. 25. ledna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PC2013-4-372>.

webových stránek, které sloužily ke zjištění jejich postojů k procesu nominace na kandidátní listiny a tak i k otázkám genderové rovnosti a zastoupení žen v politických strukturách.

Právě ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky bylo v roce 2021 zvoleno nejvíce žen v historii této instituce, což představuje klíčový moment pro zkoumání faktorů ovlivňujících politickou participaci žen. V kontextu české politiky existuje řada studií a analýz týkajících se této problematiky, s ohledem na neustále se měnící dynamiku této oblasti je třeba ji neustále sledovat. Tato práce se proto snaží poskytnout komplexnější pohled na téma jako celek, abychom lépe porozuměli faktorům ovlivňujícím politickou participaci žen. Tato práce také přispívá k rozšíření poznatků o genderové rovnosti v politice a přináší nový pohled na problematiku zastoupení žen v českém politickém prostředí.

1 Ženy v politice

Před tím než se budeme zabývat faktory, jež ovlivňují zastoupení žen v politice je třeba rozebrat nejen aktuální situaci na politické půdě, ale také její vývoj. Cílem této kapitoly je tedy zkoumání klíčových událostí a změn, které formovaly politickou participaci žen a také rozbor aktuálního stavu genderové vyváženosti v politických institucích v České republice.

Zastoupení žen v politice je dlouhodobě sledovaným aspektem politické participace, který je sledován napříč zeměmi s demokratickým politickým systémem. A i když zastoupení žen v politice roste, ve srovnání s mírou zastoupení mužů ve vrcholné politice, je stále nízké. Genderová nerovnost je hodnocena na základě několika indikátorů, přičemž se v rámci jednotlivých zemí sleduje také posílení politického postavení. Dle Globálního indexu genderové mezery,¹⁰ jež každoročně vychází, se Česká republika v tomto žebříčku umístila na 101. místě z celkově 146 hodnocených států, při zohlednění všech evaluovaných indexů (ekonomická účast a příležitosti, dosažené vzdělání, zdraví a přežití, posílení politického postavení a další doplňkové cíle a kontextové indikátory). V rámci indikátoru posílení politického postavení se Česká republika umístila na 108. místě tohoto žebříčku. U tohoto indikátoru je sledováno zastoupení žen v parlamentu, počet žen na ministerských postech a počty let, kdy v čele státu stála žena či muž (za posledních 50 let). V kategorii zastoupení žen v parlamentu se Česká republika umístila na 77. místě tohoto žebříčku.¹¹ Můžeme tedy říct, že ačkoliv zastoupení žen v politice vzrostlo, postavení České republiky v kontextu světového měřítka je stále podprůměrné.¹²

Pro lepší pochopení současného zastoupení žen v politice je potřeba zaměřit se na historický kontext. Prohlubování těchto znalostí umožňuje nahlédnout do evoluce genderových rolí, politických systémů a společenských očekávání, což vše formovalo cestu žen k politické participaci. Tato kapitola se zaměřuje na sledování vývoje zastoupení žen v politice na území České republiky. Dále bude v této kapitole rozebráno aktuální politické zastoupení, jelikož stále existuje potřeba aktivního úsilí o zvýšení politického podílu žen a to z toho důvodu, že i přestože bylo dosaženo několika významných pokroků, historie zastoupení žen v politice

¹⁰ Global Gender Gap Report

¹¹ World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2023* [online]. Switzerland: World Economic Forum, 2023. Dostupné z: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>, https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf.

¹² VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, s. 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>, s. 7.

odhaluje i stálé výzvy, jako jsou genderové stereotypy a strukturální bariéry, jež udržují jejich politický podíl na nižší úrovni ve srovnání s muži.

1.1 Historický kontext: vývoj participace žen v politice

Rozvoj ženské účasti v politice nelze oddělit od historického kontextu. Historicky byly ženy omezeny ve svých politických právech, což zanechává stopy v jejich pozdější politické participaci. Tato část je zaměřena na vývoj účasti žen v politice a také klíčové momenty, které formovaly jejich politický postoj.

První snahy o zlepšení společenské postavení žen se začaly objevovat v průběhu 19. století. Mezi ženami rostl zájem o rovnoprávnost v oblastech vzdělání, zaměstnání, ale také v oblasti politiky. Prvním českým ženským vzdělávacím spolkem byl Americký klub dam, který byl v roce 1865 založen Vojtěchem Náprstkem, který se zajímal o otázku ženské emancipace.¹³ Náprstek již před založením klubu pořádal různé přednášky, kde veřejnost seznamoval s postavením žen a jejich společenským uplatněním v zahraničí. Vzdělávání bylo ženám zajištěno především pomocí samostudia v Náprstkově knihovně a dále byly klubem pořádány různé přednášky a také exkurze a výlety, kde ženy mohly poznávat krásy české přírody, což v tehdejší době nebylo příliš obvyklé.¹⁴ M. Secká ve svém článku píše, že „*Americký klub dam sehrál velkou roli v otázce ženského vzdělávání a svou činností, kam patřila ještě charita nebo podpora Náprstkových aktivit (včetně chodu knihovny a později i muzea), pomáhal narušovat zažitě povědomí o úloze ženy ve společnosti.*“¹⁵ Americký klub dam byl ve svých začátcích pro ženy místem, kde se mohly vzdělávat prostřednictvím naslouchání různým přednáškám, později však jeho členky začaly samy zakládat nové vzdělávací instituce. Patřil mezi ně například Ženský výrobní spolek český, česká škola kuchařská Domácnost, a za pomoci Vojtěcha Náprstka bylo založeno první dívčí gymnázium, jehož zakladatelkou byla členka Amerického klubu dam, Eliška Krásnohorská.¹⁶

Dalším důležitým momentem v historii českého ženského hnutí bylo založení již výše zmiňovaného Ženského výrobního spolku českého (dále jen ŽVŠČ) v roce 1871. Zakladatelkami tohoto spolku byly Eliška Krásnohorská a Karolina Světlá, která se mimo jiné

¹³ SECKÁ, Milena. Americký klub dam a propagace tělesných cvičení. Časopis Národního muzea. Řada historická [online], 2014, roč. 183, č. 3-4, s. 71-74 [cit. 15 prosince 2023]. Dostupné z: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/anrhmah/183-3-4/americky-klub-dam-a-propagace-telesnych-cviceni>, s. 72

¹⁴ *U zrodu ženské emancipace stál Americký klub dam* [online]. Muzeum 3000, 17. července 2013 [cit. 15. prosince 2023]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/u-zrodu-zenske-emancipace-stal-americky-klub-dam>.

¹⁵ SECKÁ, Milena. Americký klub dam a propagace tělesných cvičení. Časopis Národního muzea. Řada historická [online], 2014, roč. 183, č. 3-4, s. 71-74 [cit. 15 prosince 2023]. Dostupné z: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/anrhmah/183-3-4/americky-klub-dam-a-propagace-telesnych-cviceni>, s. 73

¹⁶ Tamtéž

otázce postavení žen ve společnosti věnovala i ve svých dílech. Cílem ŽVŠČ bylo naučit ženy dovednostem, například tomu, jak hospodařit s penězi, a prohlubovat jejich znalosti tak, aby byly schopné se v dospělosti osamostatnit. V rámci spolku byly pořádány přednášky v oborech řemeslných, průmyslových i obchodních a spolek měl být dostupný i pro ženy a dívky z finančně slabších rodin.¹⁷

V lednu roku 1873 vyšlo první vydání časopisu nesoucí název *Ženské listy*, v jehož podtitulu stálo *Časopis pro záležitosti žen a dívek československých*. Časopis vycházel každý měsíc a jeho vydavatelem byl František Augustin Urbánek. *Ženské listy* byly časopisem, který podporoval vzdělávání žen a ženské školství a zastával, že žena již nemá pouze rodinné povinnosti, ale má povinnosti i vůči svému národu, čímž je zdůrazněna důležitost role žen ve společnosti pro rozvoj tohoto národa. Jak stojí právě v prvním vydání *Ženských listů*, účelem tohoto časopisu bylo: *„aby seznamoval dcery československé se vším, co duševně světem hýbe, s působením spolkovým, lidumilným a dobročinným jak národu českého, tak i národův jiných, se všemi pokroky v ženském školství, jemuž budeme věnovati zvláštní pozornost, ano dobré školství jest základem velikosti národův; povzbuzovati je, aby přilnuly k vznešeným snahám lidstva, aby milovaly všechno dobro a krásu, hlavně pak povolání své ženské i významuplné, důležité povinnosti ženy jak v rodině tak i v národě.“*¹⁸ Výsledkem této dlouhodobé emancipace ženských spolků či jednotlivkyň bylo získání rovného volebního práva pro ženy.

V dnešní době je rovnocenné volební právo žen v našem státě již samozřejmostí, dříve tomu tak však nebylo. V roce 1905 byl založen Výbor pro volební právo žen, jehož zakladatelkou byla Františka Plamínková, jehož cílem bylo získání rovného volebního práva pro ženy v tehdejší Československé republice. Právě Františka Plamínková je jednou z nejvýznamnějších osobností, jež se o získání rovného volebního práva zasadili. Úspěch, kterým založení tohoto spolku pro ženy v tehdejší době byl, v roce 1907 pozastavila volební reforma (tzv. Beckerova volební reforma), ve které ženám nebylo přiznáno aktivní volební právo. Františka Plamínková však v této reformě objevila možnost pasivní volebního práva, které ženám odepřeno nebylo. Ženy tehdy do Zemského sněmu kandidovaly avšak, ženského zastoupení se československá společnost nedočkala. První ženou, která byla zvolena do

¹⁷ BAHENSKÁ, Marie, KRÍŽOVÁ, Markéta. Ženský výrobní spolek český. *Český lid* [online], 2004, roč. 91, č. 3, s. 253-270. [cit. 20. prosince 2023]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:95cfba20-d930-466e-b7d7-29b63d60a3c5?page=uuid:b4db0e02-70e9-4803-a32f-8a5de2960e7c>.

¹⁸ *Ženské listy: časopis pro záležitosti žen a dívek československých* (1873). Praha: F. A. Urbánek, roč. 1, č. 1, s. 1. ISSN 1802-7237. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c0c10e8c-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

tehdejšího Zemského sněmu byla Božena Viková Kunětická, a to až v roce 1912.¹⁹ Poprvé bylo rovné volební právo pro ženy zakotveno ústavou z roku 1920, kde v § 9 stálo, že právo voliti do sněmovny poslanecké mají všichni státní občané Československé republiky bez rozdílu pohlaví, kteří překročili 21. rok věku svého a vyhovují ostatním podmínkám řádu volení do poslanecké sněmovny.²⁰

Historie vývoje politické participace žen připomíná dlouhodobé úsilí a boj žen o politická práva a rovné postavení. Zakládání vzdělávacích spolků, osvětová činnost prostřednictvím časopisů a získání volebního práva pro ženy v roce 1920 jsou významnými milníky tohoto procesu. Ačkoliv dnešní politická scéna reflektuje úspěchy ženského hnutí, stále čelí výzvám týkajících se plného zapojení žen do politiky, boje s genderovými stereotypy a dosažení skutečné rovnosti ve společnosti. Kontinuální práce v otázce podpory ženské politické participace a odstranění genderových nerovností zůstává klíčovou součástí snahy o demokracii a inkluzivní společnost.

1.2 Aktuální zastoupení žen v České republice napříč politickými institucemi

Tato kapitola bude zaměřena na rozbor číselných aspektů politické účasti žen v České republice. Budou zde rozebrány aktuální počty žen, které se podílejí na politickém dění. Analýza kvantitativní stránky politické reprezentace žen v České republice poskytne důležitý pohled na aktuální stav zastoupení napříč politickými institucemi. Tyto informace budou klíčové k lepšímu porozumění tomu, jakým způsobem se ženy dostávají do různých politických pozic, od lokálních samospráv po vrcholné politické instituce.

V následující tabulce (tabulka č. 1) jsou obsaženy číselné aspekty politické účasti žen v České republice. Jsou v ní zastoupeny veškeré poslední řádně konané volby, a to volby do zastupitelstev obcí a měst, konaných na podzim roku 2022, volby do zastupitelstev krajů konaných taktéž na podzim v roce 2022, volby do Evropské parlamentu konaných na jaře roku 2019, volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané na podzim roku 2021 a také senátní volby konané na podzim roku 2022. Senát Parlamentu České republiky tvoří 81 senátorů, délka jejich mandátu je 6 let a každé 2 roky se 1/3 senátorů obnovuje v senátních volbách.²¹ V tabulce jsou v rámci voleb do Senátu Parlamentu České republiky uvedeny údaje o 1/3 volených senátorů ve volbách roku 2022 z celkového počtu 81 senátorů.

¹⁹ HONELOVÁ, Michaela. *Před 100 lety se československé ženy dočkaly volebního práva* [online]. Fórum 50 % [cit. 22. prosince 2023]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/pred-100-lety-se-ceskoslovenske-zeny-dockaly-volebniho-prava>

²⁰ Zákon č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky, § 9.

²¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 16 odst. 2.

Tabulka č. 1: Zastoupení žen na kandidátních listinách a počet zvolených žen v posledních volbách

Volby	Celkový počet kandidátů	Podíl nominovaných žen	Počet nominovaných žen	Celkový počet zvolených	Podíl zvolených žen z celkového počtu zvolených	Počet zvolených žen	Podíl zvolených žen z počtu nominovaných žen
Zastupitelst va obcí a měst (2022)	178 423	33 %	59415	59 228	29 %	17176	28,9 %
Zastupitelst va krajů (2020)	9 711	27,5 %	2671	675	22,1 %	149	5,6 %
Evropský parlament (2019)	841	23,9 %	201	21	33,3 %	7	3,5 %
Senát (2022)	178	24,2 %	43	27	33,3 %	9	20,9 %
Poslanecká sněmovna (2021)	5243	31,6 %	1657	200	25 %	50	3 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Tabulka č. 1 poskytuje přehled o politickém zastoupení žen v různých institucích v České republice a jasně ukazuje rozsah genderové nerovnosti v politickém prostoru. I přes pokroky ve zvyšování podílu nominovaných žen ve volbách, zůstává počet zvolených žen stále menšinou, což naznačuje, že rovnost pohlaví v politice je stále nedosaženým cílem. V obcích a městech, kde politika přímo ovlivňuje každodenní život občanů, je podíl zvolených žen relativně vyšší než v ostatních institucích, ale stále nedostatečný. Zastupitelstva krajů a Evropský parlament vykazují nižší podíly zvolených žen, což signalizuje potřebu aktivnějšího zapojení žen do politických procesů na regionální i evropské úrovni. Analýza voleb do Senátu a zejména do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (dále jen PSČR) odhaluje výraznou nerovnováhu v politickém zastoupení žen. Ačkoliv je zastoupení žen v PSČR po volbách z roku 2021 historicky nejvyšší²², lze vidět, že podíl zvolených žen z počtu nominovaných žen je zde minimální, což má negativní dopad na rovnováhu sil v politických rozhodovacích procesech.

²² Viz přílohy – Obrázek č. 1

Tato genderová nerovnováha v politickém zastoupení má dalekosáhlé důsledky. Nedostatečné zastoupení žen v politických institucích omezuje pluralitu hlasů a perspektiv, což může vést k nevyváženému rozhodování a nedostatečnému zohledňování potřeb a zájmů žen ve společnosti. Pokud veřejnost považuje nízké zastoupení žen v politických institucích za problematické, lze začít s hledáním možných řešení tohoto problému a s přijímáním opatření k nápravě. Je tedy nezbytné aktivně podporovat a posilovat politickou účast žen prostřednictvím kvót, podpory vzdělávání a mentorování, aby se dosáhlo skutečné rovnosti pohlaví v politice. Tato opatření by měla být podporována nejen politickými stranami a institucemi, ale také celou společností, která by měla vítat a podporovat různorodost a inkluzi v politickém prostoru. Politická participace žen totiž může být považována za ukazatel kvality demokracie v daném státě.²³ Závěrem lze konstatovat, že přestože došlo k určitému pokroku ve zvyšování politického zastoupení žen v České republice, stále přetrvává výrazná genderová nerovnováha v politickém prostoru a je tedy třeba dále zkoumat faktory, které tuto nerovnováhu zapříčiňují, a také podporovat již výše zmíněná opatření, aby bylo dosaženo rovného zastoupení.

²³ RAKUŠANOVÁ, Petra, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Odcházení: Politicky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2008, roč. 9, č. 1, s. 16-25 [cit. 29. března 2024]. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2008/01/03.pdf>, s. 16-17.

2 Faktory ovlivňující zastoupení žen v politice

V dnešním politickém a společenském kontextu je otázka rovnosti pohlaví a zastoupení žen v politice stále naléhavější. I přes pokrok, který byl dosažen v oblasti genderové rovnosti, jsou ženy stále podstatně podprezentovány v politických institucích po celém světě. Stále totiž existují institucionální, individuální i společenské bariéry, které mají na této podprezentaci podíl. Tento jev nejenže odráží historické nerovnosti a stereotypy, ale také vyvolává otázky ohledně demokratického procesu a účinnosti vládnutí. Tato kapitola se zaměřuje na identifikaci faktorů, které ovlivňují zastoupení žen v politice. Porozumění těmto faktorům není jen akademicky zajímavé, ale má také praktické důsledky pro politické rozhodování, politické strany a společenský pokrok obecně. Prvním cílem této kapitoly je prozkoumat širokou škálu faktorů, které mohou ovlivnit jednak rozhodování žen zapojit se do politiky a hledat politickou kariéru a dále také výsledné zastoupení žen v politických institucích, zejména pak v Polanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Tyto faktory zahrnují sociokulturní, institucionální, ekonomické, a psychologické aspekty, které formují politické prostředí a ovlivňují ženskou participaci. Dále se kapitola bude zabývat faktory, které mohou přispívat k posílení ženského politického zastoupení. Tímto bude možné identifikovat klíčové body, na které by se měly zaměřit politické strategie a veřejné politiky, aby se podpořila rovnost pohlaví v politických strukturách. Zastoupení žen v politice je multidimenzionální a komplexní téma, které vyžaduje systematický a komplexní pohled. Tato kapitola se snaží přispět k lepšímu pochopení tohoto jevu a poskytnout základ pro další diskusi, výzkum a akční kroky směřující k dosažení skutečné rovnosti pohlaví v politice.

2.1 Faktor ženy jako matky

V kontextu politického zastoupení žen je zásadní porozumět různým faktorům, které ovlivňují jejich účast a angažovanost v politickém životě. Jedním z klíčových faktorů je role ženy jako matky. Historicky byly ženy spojovány s domácností a péčí o rodinu, což mělo výrazný dopad na jejich politickou participaci. Tento faktor není v českém politickém kontextu izolovaný, ale je pevně zasazen do struktur a tradic české společnosti. Otázky související s rodičovstvím, péčí o domácnost a rodinu často vystupují jako důležité determinanty, které mohou ovlivnit rozhodnutí žen zapojit se do politického dění. Přestože se tradiční pohled na roli žen jako matek v české společnosti postupně mění a rodičovství je vnímáno mnohem flexibilněji než dříve, stále existují sociokulturní bariéry a stereotypy, které mohou bránit plné

participaci žen v politice. V této kapitole se zaměříme na analýzu tohoto faktoru a jeho vlivu na politické zastoupení žen v českém politickém systému.²⁴

H. Maříková píše, že „*domácí studie potvrzují známý fakt, že při vstupu žen do politiky, stejně jako působení v ní, sehrávají roli inhibitorů tradičně chápané genderové role a genderové nerovnosti ve fungování rodiny a domácnosti.*“²⁵ Historicky byla role ženy ve společnosti stát se matkou, výchova dítěte a péče o domácnost. Ačkoliv došlo k celkovému rozvoji společnosti, ženy získaly možnost se vzdělávat a pracovat, mají rovné volební právo a taktéž možnost být voleny, tento genderový stereotyp nadále přetrvává. Naše společnost o ženě v politice a o muži v politice smýšlí velmi rozdílně, i když se na první pohled může zdát, že jejich předpoklady pro politickou participaci jsou rovné. Toto má za následek přisuzování rozdílných kompetencí ženám a mužům a také rozdílnost toho, co se od nich očekává. Ženy jsou v politice poté spojovány spíše s oblastmi týkající se zdravotní péče, vzdělávání a s oblastmi sociální a rodinné politiky, kdežto muži jsou spojováni s tématy týkající se ekonomiky a hospodářství. Důležitost genderové rovnosti lze tedy spatřovat i v tom, že je potřeba aby byly řešeny a tedy zastupovány všechny oblasti, které jsou pro společnost významné, čehož nelze dosáhnout, pokud je zastoupení žen výrazně nižší. Jestliže jsou ženy spojovány právě s oblastmi zdravotní péče či vzdělávání a dalších, je nezbytné, aby zastoupení v politických institucích bylo genderově vyvážené, a aby tyto důležité oblasti nebyly na úkor nerovného zastoupení upozadovány.²⁶

Participace žen ve vrcholných politických institucích bývá považována za neslučitelnou s rodinným životem a tato domněnka bývá často využívána v neprospěch kandidujících žen v období voleb, kdy mezi sebou jednotlivé politické strany a hnutí soupeří.²⁷ Je známým faktem, že ženy a muži nejsou jednotní v názorech na to, co stojí za nízkým zastoupením žen v politice. Jsou to právě muži, kteří se spíše staví proti přijetí zákonných opatření a jsou skeptičtí k přijetí kvót, které by vedly k rovnému genderovému zastoupení ať už na kandidátních listinách, či ve volených funkcích politických stran a hnutí. M. Trtíková Vojtková ve svém článku píše, že „*podle mužů se mají ženy starat o rodinu a domnívají se, že ženy stejně nemají*

²⁴ VOHLÍDALOVÁ, Marta, MAŘÍKOVÁ, Hana. Kdo se bojí žen v politice? O postojích k politické participaci žen. *Gender a výzkum/Gender and Research* [online]. 2018, roč. 19, č. 1, s. 25-57 [cit. 28. března 2024]. Dostupné z: [10.13060/25706578.2018.19.1.404](https://doi.org/10.13060/25706578.2018.19.1.404).

²⁵ VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>.

²⁶ ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Více žen- jiná politika?* Praha: Fórum 50 %, 2016, 52 s. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vice_zen_jina_politika_forum.pdf

²⁷ VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>.

*zájem, protože politika je tvrdá a ony se v ní neumí prosadit. Problém tedy spatřují spíše u žen samotných a svádí ho na jejich individuálních charakteristiky, než by připustili, že existují objektivní překážky a bariéry, kterým musí ženy čelit.*²⁸ Muži, aniž by zvažili vlastní zapojení, automaticky počítají s tím, že žena zastane péči o chod domácnosti, čímž svým způsobem zabraňují jejímu možnému kariéernímu růstu v politice. I přesto známe mnoho úspěšných žen političek, které dokazují, že je možné skloubit politickou kariéru s rodinnými povinnostmi. Společnost by měla aktivněji podporovat genderovou rovnost v politických strukturách také přehodnotit tradiční představy o rolích žen a mužů v rodině i ve společnosti jako celku.²⁹

Tím, jaký je postoj české veřejnosti ke společenským bariérám znemožňujícím ženám vstup do politiky se ve své analýze zabývaly Petra Rakušanová a Lenka Václavíková-Helšusová, kdy vycházely z dotazníkového šetření české veřejnosti, které uskutečnilo Centrum pro výzkum veřejného mínění při Sociologickém ústavu AV ČR v době od 18. do 28. června 2004.³⁰ Jednou ze zkoumaných tezí bylo, zda se česká veřejnost uchyluje k domněnce, že politickou participaci žen a jejich celkový vstup do politiky znesnadňují právě rodinné povinnosti, tradice a společenské podmínky. Z výzkumu vyplývá, že 80 % z dotazovaných se přiklání k tomu, že ženám v politické účasti brání rodinné povinnosti a na tomto tvrzení se obě pohlaví víceméně shodují. U determinantu tradic a společenských podmínek byly odpovědi u mužů a žen již více rozdílné.³¹

2.2 Faktor volebního systému

Volební systém hraje klíčovou roli ve formování politické scény a vytváření podmínek pro vstup a úspěch žen v politickém prostoru. Volební systém určuje pravidla a mechanismy, podle kterých jsou zvoleni zástupci do politických institucí. Různé typy volebních systémů, jako je poměrný systém, většinový systém nebo jejich kombinace, mají různé dopady na zastoupení žen a podíl genderové rovnováhy v politických strukturách. Volební systémy s většinovými mechanismy často vytvářejí vyšší bariéry pro účast žen, protože podporují kandidáty se silnou politickou základnou, která může být historicky spojena s mužskými kandidáty. Naopak,

²⁸ TRTÍKOVÁ VOJTKOVÁ, Michaela. *Jak se dělá politička* [online]. A2larm.cz, 9. března 2017 [cit. 13. ledna 2024] Dostupné z: <https://a2larm.cz/2017/03/jak-se-dela-politicka/>.

²⁹ Tamtéž

³⁰ Dotazníkové šetření bylo provedeno na 889 respondentech ve věku 18 let a starší. Respondenti byli vybráni metodou kvótního výběru, přičemž kvótní znaky byly: pohlaví, věk, vzdělání, velikost místa bydliště a region.

³¹ RAKUŠANOVÁ, Petra, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Ženy v mužské politice*. In: HAŠKOVÁ, Hana, KŘÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela, eds. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 47. Dostupné z: https://soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/haskova_krizkova_linkova_-_mnohohlasem.pdf#page=43

volební systémy s poměrným zastoupením často umožňují větší diverzitu a umožňují menšinovým skupinám, včetně žen, lépe proniknout do politických struktur.

V českém politickém kontextu hraje volební systém důležitou roli v politické participaci žen. V této kapitole se budeme zabývat otázkami, jak může volební systém přispět k rovnosti pohlaví v politice a jaké reformy by mohly podpořit větší politickou účast žen v České republice.

Typ volebního systému v České republice máme stanovený přímo v Ústavě a je jím poměrný volební systém.³² Také zákon o volbách do PSČR říká, že na území našeho státu jsou tyto volby konány v souladu se zásadami poměrného volebního systému.³³ Poměrný volební systém lze rozdělit do několika kategorií. Rozlišujeme listinný volební systém, systém jednoho přenosného hlasu a také smíšený volební systém s proporčními účinky. Listinné volební systémy lze ještě dále členit do různých podkategorií, jelikož existuje celá řada proměnných, které systém formují a tudíž je každý listinný volební systém svým způsobem jedinečný. Jedna z těchto podkategorií je dána formou kandidátní listiny, a to dle toho, zda lze uvedeným kandidátům udělovat preferenční hlasy či nikoliv. V České republice rozlišujeme kandidátní listiny pevně vázané (nebo také uzavřené/rigidní), volně vázané (nebo také otevřené) a volné. Na kandidátní listině, která je pevně vázaná nelze udělovat preferenční hlasy, volíme tedy pouze stranu a nemůžeme ovlivnit složení, ve kterém tato strana bude zastupovat daný volený orgán. Opakem je kandidátní listina volná, kde můžeme udělovat preferenční hlasy napříč stranami. Volby do PSČR využívají kandidátní listiny volně vázané, můžeme tedy udělovat preferenční hlasy a ovlivnit tak pořadí kandidátů v rámci vybrané politické strany.

Jako další z těchto proměnných lze uvést metodu přepočtu hlasů na mandáty. K dispozici jsou dvě možnosti, a to přepočet pomocí volebních kvót³⁴ nebo přepočet pomocí volebního dělitele.³⁵ Dlouhou dobu bylo pro přepočet hlasů na mandáty využíváno metody volebního dělitele, a to konkrétně metody D'Hondtova dělitele. V roce 2021 byla tato metoda Ústavním soudem označena za neústavní, neboť porušovala principy rovnosti hlasů a rovnosti šancí kandidujících politických stran.³⁶ Tato metoda byla novelou volebního zákona z roku 2021 nahrazena v prvním skrutiniu Imperialiho kvótou, kdy se součet získaných hlasů pro politickou

³² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů, čl. 18 odst. 1.

³³ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, § 2 odst. 1.

³⁴ Volební kvóta je metoda, kde strana potřebuje určitý počet hlasů k získání jednoho mandátu.

³⁵ Volební dělitel reprezentuje řadu čísel, jimiž jsou děleny získané hlasy politických stran a poté jsou jim přidělovány mandáty až do doby než jsou všechny tyto mandáty přiděleny beze zbytku; CHYTILEK, Roman a kol. *Volební systémy*. 4. vydání. Praha: Portál, 2009, 376 s., s. 33-41.

³⁶ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 2. února 2017, sp. zn. Pl. ÚS 44/17 (N 20/104 SbNU 191).

stranu v daném volebním kraji vydělí počtem mandátů stanoveným pro daný krajů, zvýšeným o dva. Politické strany tak získají počet mandátů na základě svého výsledku v konkrétním kraji. Ve druhém skrutiniu budou na celorepublikové úrovni rozděleny zbylé mandáty za pomoci Hagenbach-Bischoffovy metody, kdy se součet zbylých hlasů vydělí počtem mandátů, které nebyly přiřazeny v prvním kole, zvětšeným o jedno.³⁷

Novelou byly také stanoveny nové hranice uzavíracích klauzulí pro dvou a více členné koalice. Ústavní soud shledal jako neústavní hranici 10 % pro dvoučlenné koalice, 15 % pro tříčlenné koalice a 20 % pro čtyř a více členné koalice z toho důvodu, že strany se prostřednictvím vytvoření koalice pouze snaží získat vstup do PSČR, i když by důvodem pro vytvoření koalice měly být společné či podobné cíle a názory a následná iniciace k tomu, aby byly tyto cíle realizovány. V souladu s ústavním pořádkem soud shledal 5% hranici pro vstup jednotlivých politických stran.³⁸ V novele volebního zákona jsou tedy stanoveny hranice uzavírací klauzule nové, a to 8 % pro dvoučlenné koalice a 11 % pro koalice tří a více členné.³⁹

Volebním systémem, který umožňuje širší zastoupení žen v politice, je poměrný volební systém, kdy nejvýznamnějším faktorem, který toto širší zastoupení podporuje, je velikost volebního obvodu. Ve větších volebních obvodech je více mandátů k přiřazení, tudíž je z hlediska ženské politické participace výhodné, pokud je volebním obvodem celá republika.⁴⁰ Využití volně vázané kandidátní listiny, která se ve volbách do PSČR využívá, je taktéž faktorem, jež podporuje vyšší ženské zastoupení. Udělením preferenčních hlasů právě ženám zvyšuje šance na výsledné rovné zastoupení. Důkaz toho, že je poměrný volební systém pro ženy výhodnější, můžeme spatřovat i ve srovnání zastoupení žen v Senátu Parlamentu České republiky. Pro tyto volby je využíváno většinového volebního systému, a zastoupení žen v této instituci je oproti zastoupení v PSČR výrazně nižší.⁴¹

³⁷ DOLEJŠÍ, Milan, ONDRÁČKOVÁ, Tereza. *Poslanci odhlasovali nový volební zákon, mírně zvýhodňuje úspěšnější strany*. [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 7. dubna 2021 [cit. 18. ledna 2024]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/poslanci-odhlasovali-novy-volebni-zakon-mirne-zvyhodnuje-uspesnejsi-strany-35469>

³⁸ Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 2. února 2017, sp. zn. Pl. ÚS 44/17 (N 20/104 SbNU 191).

³⁹ Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů. § 49 odst. 1.

⁴⁰ KOUBA, Karel, NÁLEPOVÁ, Marie, FILIPEC, Ondřej. Proč jsou ženy v české politice podreprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science* [online]. 2013, roč. 20, č. 4, s. 10 [cit. 25. ledna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PC2013-4-372>.

⁴¹ HAVELKOVÁ, Hana. *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*. In: HAŠKOVÁ, Hana, KŘÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela, eds. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 25-42. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/haskova_krizkova_linkova_-_mnohohlasem.pdf.

K rovnému zastoupení by výrazně přispělo přijetí genderových kvót. V. Šprincová a M. Mottlová píše, že „*legislativní kvóty na různých úrovních rozhodování používá celkem 15 evropských zemí, z toho 8 členských států Evropské unie, a dále uvádí, že vnitrostranické kvóty jsou uplatňovány v 22 evropských státech.*⁴² V České republice je tato záležitost výlučně v režii jednotlivých politických stran a hnutí. V současné době žádná z politických stran zastoupených v PSČR nemá zavedeny vnitrostranické genderové kvóty. Jediná Strana Zelených má tyto kvóty zavedeny přímo ve svých stanovách, ale tato strana v posledních volbách do PSČR nedosáhla 5% hranici uzavírací klauzule a tudíž nemá v PSČR zastoupení. Jinou možností je kupříkladu stanovení konkrétního počtu míst, které budou vyhrazeny výlučně pro ženy. Kvóty stanovené zákonem pro zvýšení účasti žen v politice však automaticky nezajišťují zvýšení jejich zastoupení, jelikož jejich účinnost závisí na několika faktorech. Mezi klíčové faktory patří způsob implementace kvót, samotné nastavení a rozsah kvót, a také to, zda politické strany dodržují určené pořadí mužů a žen na kandidátkách. Příkladem, jak lze kvóty obejít, je Mexiko, kde jsou do 30% kvóty pro ženy zahrnuti i náhradní kandidáti, což nereflakuje reálnou možnost jejich zvolení. Důležitá je také struktura kandidátních listin, kdy pevně vázané kandidátní listiny mohou přispět k vyššímu zastoupení žen. Nicméně, aby byla dosažena skutečná rovnováha, zákony musí určit i poměrné zastoupení pohlaví na volitelných pozicích.⁴³ Politické strany a hnutí, působící na území našeho státu, vnitřní kvóty nezavádějí také z důvodu negativního pohledu voličů na tuto záležitost. Zavedení kvót bývá v naší společnosti spojováno s bývalým (komunistickým) režimem, což nevede k pozitivnímu postoji v této záležitosti. O tom, že je toto odkazování na komunistický režim v debatách ohledně kvót chybné, hovoří i český politolog Voda.⁴⁴

2.3 Faktor stranické organizace

Role politických stran ve formování politického zastoupení žen je nepopíratelná. Politické strany nejen nominují kandidáty do voleb, ale také určují politické agendy a strategie, které mohou buď podporovat, nebo bránit zapojení žen do politických procesů. V politických

⁴² ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. 2. aktualizované vydání. Praha: Fórum 50 %, 2015, s. 3.

⁴³ KOUBA, Karel, NÁLEPOVÁ, Marie, FILIPEC, Ondřej. Proč jsou ženy v české politice podreprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science* [online]. 2013, roč. 20, č. 4, s. 381-382 [cit. 25. ledna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PC2013-4-372>.

⁴⁴ KRAWIECOVÁ, Nela, ZÁKOPČANOVÁ, Kristína. *Zastoupení žen a mladých je v české sněmovně podprůměrné. Pestrost navyšujeme hlavně kroužkováním*. [online] iRozhlas.cz, 17. září 2021 [cit. 28. března 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/oecd-volby-poslanecka-snemovna-zeny-v-politice-kvoty-mladi-poslanci-cr-eu_2109170500_nkr.

stranách se odráží mnoho aspektů společnosti, včetně postojů vůči genderové rovnosti a přístupu k ženské politické participaci. Analýza zastoupení žen v politických sférách České republiky vyžaduje pohled na široké spektrum faktorů, které formují politickou realitu. Jedním z klíčových faktorů je stranická organizace a způsob, jakým politické strany utvářejí své kandidátní listiny a uplatňují strategie pro podporu žen v politice. Záležitosti stranické organizace zahrnují nejen formování kandidátních listin a nominace kandidátů, ale také dodržování kvót stanovených pro ženy a uplatňování opatření pro podporu žen v politických procesech. Tato opatření mohou zahrnovat vzdělávací programy, mentoringové programy pro ženy v politice, a systematickou podporu kandidátek v předvolebním procesu.

Tato kapitola se bude zabývat analýzou vlivu stranické organizace na zastoupení žen v politických strukturách České republiky a poskytne podrobnější vhled do toho, jaké faktory ovlivňují účast žen v politickém životě země.

Jedním z faktorů, který v politických stranách ovlivňuje rozdělení rozhodovací pravomoci mezi úrovně stranické hierarchie a také schopnost stranických vůdců podporovat zvolení žen je centralizace. Pokud má strana výrazně centralizovanou strukturu, lídři této strany pak disponují kontrolou nad tím, jaké jsou pro ženy vytvářeny příležitosti pro participaci například ve vrcholné politice. Jestliže je na takové vedení strany vytvářen tlak veřejností, a především voliči dané strany, v otázce vyššího zastoupení žen, je větší pravděpodobnost, že v reakci na tento nátlak opravdu dojde k rozšíření diverzity v PSČR. Pokud by totiž strana ignorovala zájmy svých voličů, je jednoduché z této skutečnosti vinit právě vedení strany. Proto můžeme očekávat, že ženy budou lépe zastoupeny ve stranách, které mají centralizovanou strukturu a lídři mohou efektivně usilovat o podporu ženských kandidátek prostřednictvím konkrétních stranických politik.⁴⁵

Dalším faktorem je míra institucionalizace, která ovlivňuje, jakým způsobem jsou v rámci stran vybírání kandidáti do PSČR. U vysoce institucionalizovaných stran jsou jasně daná formalizovaná pravidla pro výběr těchto kandidátů. Výběrové řízení je tedy více transparentní a daleko lépe pochopitelné pro zájemce o kandidaturu i pro laickou veřejnost, jelikož lze předvídat, jaké kritéria je nutné pro výběr splňovat. V případě stran, u nichž je stupeň institucionalizace nízký, nejsou pravidla pro výběr tak jasně definovaná, což může vést ke zvýhodňování některých kandidátů obcházením či ohýbáním těchto pravidel. Vysoká míra

⁴⁵ KITTILSON, CAUL, Miki. *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*. Online. Arizona State University, 1997. Dostupné z: UC Irvine: Center for the Study of Democracy, <https://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>, s. 2-3.

institucionalizace tedy může vést k vyššímu zastoupení žen, za splnění podmínky, že pravidla pro výběr kandidátů jsou nediskriminující a rovná pro všechny.⁴⁶

Tyto dva faktory, centralizaci a institucionalizaci, je dobré aplikovat společně, jelikož hrají důležitou roli při utváření stranických politik. Institucionalizace nám zavádí formální pravidla, která by však bez centralizovaného vedení mohla být nevymahatelná. Stranické politiky pak ovlivňují zastoupení žen tím, jakým způsobem je podporují a jak je nominují na kandidátní listiny.⁴⁷

Jakožto faktor mající vliv na politickou podrepräsentaci žen, kterému je třeba se věnovat, je velikost stran. Menší strany se zdají být otevřenější vůči podpoře politické angažovanosti žen, protože nepocítují takový tlak jako strany s větším počtem členů. Rozhodnutí menších stran přijímat opatření, které vedou ke zvýšení zastoupení žen může být motivováno očekáváním pozitivního ohlasu veřejnosti a následujícím růstem jejich voličské základny. Tímto způsobem se menší strany snaží oslovit různé části společnosti a posílit tak svou politickou relevanci. Na druhou stranu však mohou mít větší strany však větší množství finančních prostředků, které by mohli využít k přijímání opatření pro podporu participace žen. S velikostí strany pak souvisí i délka jejího dosavadního působení. Nově vzniklé politické strany a hnutí totiž mívají menší počet členů. Z výzkumů vyplývá, že strany, které byly založeny dříve a účastnily se většího počtu voleb nominují ženy na významné pozice na kandidátních listinách spíše než strany nové. To je zřejmě dáno tím, že strany, které vznikly nově nechtějí tolik riskovat a snaží se nejprve upevnit svou pozici v konkurenčním prostředí. Strany a politická hnutí, která už jsou v povědomí veřejnosti a mají určitou voličskou základnu, si pak mohou dovolit nominovat více žen.⁴⁸ Velikost politické strany je tedy jedním z faktorů, které mohou ovlivňovat zastoupení žen, avšak je nutné tento aspekt aplikovat vedle dalších faktorů, jež na toto zastoupení přímo působí a mohou tak mít větší vliv.

Zastoupení žen v politickém životě je klíčovým ukazatelem rovnosti a inkluзивity ve společnosti. Analyzovat, jak velikost politických stran ovlivňuje zastoupení žen na kandidátních listinách, je důležitým krokem k porozumění genderovým dynamikám v politice. V následujícím grafu lze vidět data, které zobrazují právě počet členů politických stran v PSČR. K tomuto grafu (graf č. 1) dále navazuje tabulka č. 2, která ukazuje zastoupení žen a mužů na

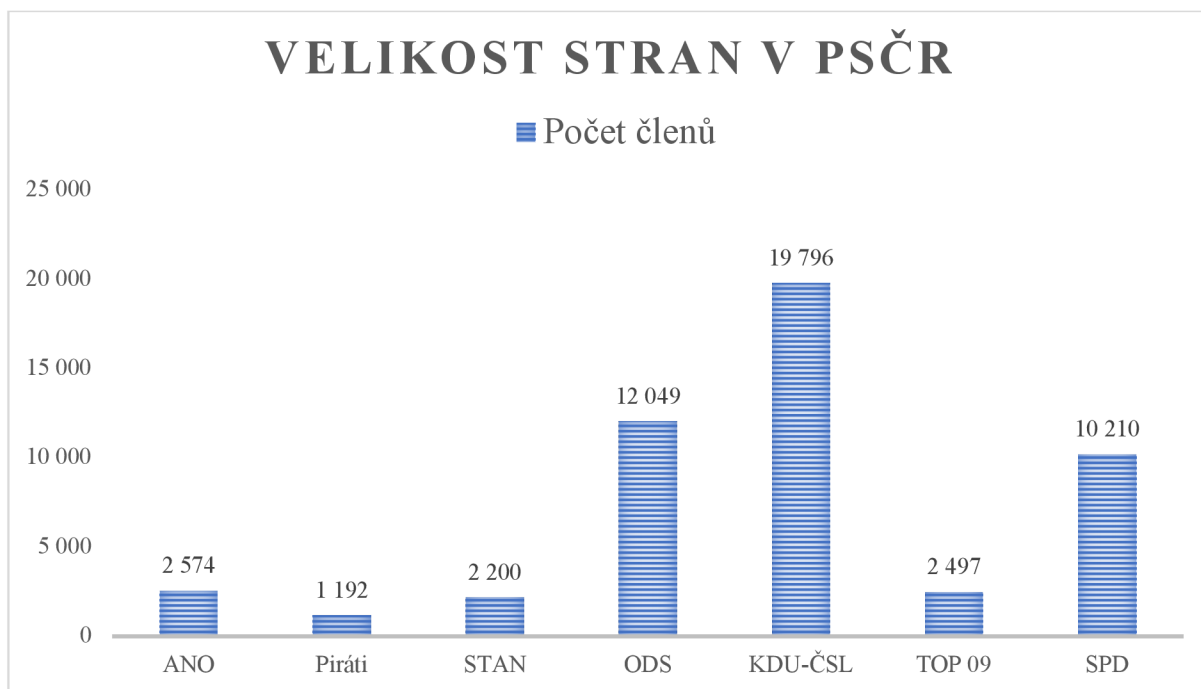
⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ KUNOVICH, Sheri. The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position. *Comparative Politics* [online]. 2003, roč. 35, č. 3, s. 273-291. [cit. 8. února 2024] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4150177>, s. 275-276.

kandidátních listinách jednotlivých stran. Tyto informace společně pomohou objasnit vztah mezi velikostí strany a zastoupením žen na kandidátních listinách jednotlivých stran.

Graf č. 1: Velikost stran zastoupených v PSČR v závislosti na počtu jejich členů

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jany Kramlové dostupného z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/stranam-ubyvaji-clenove-rozrustaji-se-jen-spd-a-stan-8898>

Tabulka č. 2: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách jednotlivých stran, které nyní působí v PSČR, v celorepublikovém měřítku

	Ženy na kandidátní listině	Muži na kandidátní listině	Celkem kandidátů	Ženy procentuálně
ANO	93	250	343	27 %
Piráti	58	127	185	31 %
STAN	38	120	158	24 %
ODS	37	138	175	21 %
KDU-ČSL	28	65	93	30 %
TOP 09	13	62	75	17 %
SPD	92	251	343	27 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jana Bočka, Kristíny Zákopčanové a Petra Kočího dostupného z: https://www.irozhlas.cz/volby/interaktivni-kandidatky_2109130600_pek

Vliv velikosti politické strany na zastoupení žen je zajímavým tématem, které lze analyzovat pomocí poskytnutých dat o počtech členů jednotlivých stran zastoupených v PSČR. Jak již bylo zmíněno, graf i tabulka poskytují užitečné informace o tom, jak se velikost strany může promítat do zastoupení žen na kandidátních listinách.

Z grafu č. 1 je zřejmé, že některé strany mají výrazně vyšší počet členů než jiné. Například KDU-ČSL s 19 796 členy je největší stranou, zatímco TOP 09 s 2 497 členy je spíše menší stranou. Tento rozdíl v členské základně může být důležitým faktorem, který ovlivňuje politickou agendu a výběr kandidátů. Překvapivě se ale ukazuje, že větší velikost strany nemusí automaticky znamenat vyšší zastoupení žen na kandidátních listinách. I když například ODS disponuje výrazně větším počtem členů (12 049), její zastoupení žen na kandidátních listinách je relativně nízké (pouze 21 %). Naopak strana Piráti, která má mnohem menší členskou základnu (1 192 členů), dosahuje vyššího zastoupení žen na kandidátních listinách (31 %). Tabulka č. 2 dále podrobněji ilustruje zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách jednotlivých stran. Tato data ukazují, že menší politické strany mohou být více otevřené a inkluzivní vůči ženám, což může být způsobeno menší konkurencí o místa na kandidátních listinách a také snahou získat podporu širšího spektra voličů. Naopak, větší strany mohou mít složitější interní politiku a proces nominace, což může vést k nižšímu zastoupení žen. Ukazuje se tedy, že strany s menším počtem členů mohou dosahovat vyššího procenta zastoupení žen na svých kandidátních listinách, ale rozhodně to není pravidlem (viz TOP 09 či KDU-ČSL). To naznačuje, že faktory jako politická kultura strany, postoj leaderů strany k genderové rovnosti a způsoby nominace kandidátů hrají důležitou roli. V závěru lze říci, že ačkoli velikost strany může mít určitý vliv na zastoupení žen v politice, není to jediný faktor. Je důležité zaměřit se na další faktory, které mohou ovlivňovat genderovou rovnost v politických stranách, a hledat způsoby, jak podporovat větší zapojení žen v politických procesech.

2.4 Faktor stranického chování

Stranické chování má v politice klíčový vliv na zastoupení žen. Politické strany nejen určují agendu a politické priority, ale také rozhodují o nominacích a podpoře kandidátů, což má zásadní dopad na politickou participaci žen. Stranické chování odráží hodnoty, postoje a priority politických stran, které mohou buď podporovat, nebo bránit zapojení žen do politické sféry. Tradiční stranické struktury mohou často vytvářet překážky pro ženy, které se snaží prosadit v politice. V dnešní době se však stále častěji hovoří o potřebě změny stranického chování směrem k větší rovnosti a inkluzi. Politické strany začínají chápat důležitost diverzity a genderové rovnosti v politickém zastoupení a aktivně hledají způsoby, jak podpořit zapojení žen do politického života. Tato kapitola se zaměřuje na analýzu faktoru stranického chování a jeho vlivu na zastoupení žen. Budeme zkoumat, jakou roli hraje stranické chování při formování politického prostředí a jaké strategie a opatření mohou být účinné při podpoře genderové rovnosti v politických stranách a politických procesech.

Důležitou roli, co se týče vlivu na politickou participaci žen, hraje ideologie strany. Často nelze říct, zda je strana čistě levicová či pravicová, jelikož vykazují znaky obou těchto směrů a na škále politického spektra je tak nelze jednoznačně zařadit na opačné protipóly. Tyto znaky nám ale mohou říci, ke které této ideologii se strana spíše přiklání. Pokud strana vykazuje spíše znaky levicové ideologie, měla by zastávat hodnoty jako svoboda, kolektivismus, rovnost, a to i rovnost sociální. Pravicová ideologie naopak tíhne k individualismu a tradicím. Z toho můžeme usoudit, že levicové strany by mohly ženy v politice podporovat více, jelikož jsou zastánci rovných příležitostí a podporují také reformy a celkový rozvoj státu. Mohly by tak například být otevřené k zavedení genderových kvót ať už v rámci nominací na kandidátní listiny či v rámci mandátů v politické instituci. Naopak pravicové strany, které se spíše drží tradic nemusí, i z historického hlediska, kdy politické záležitosti byly čistě mužská záležitost, reformy v oblasti zastoupení žen v politice podporovat.

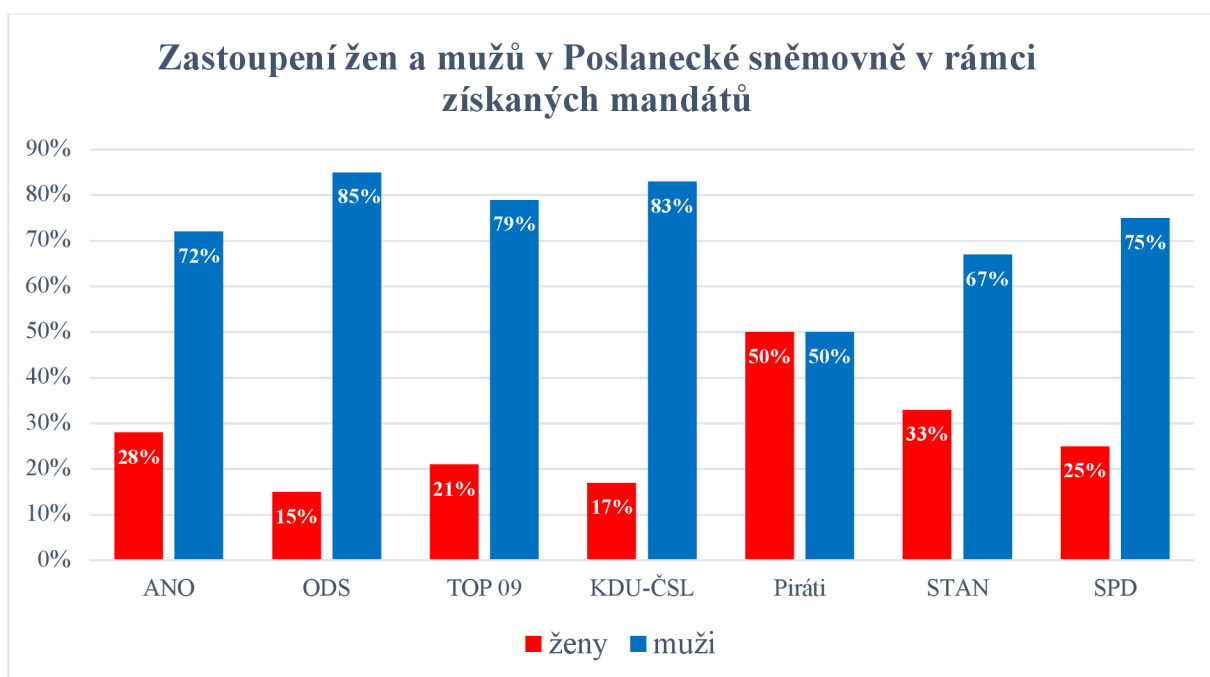
I výzkumy ukazují, že levicové strany jsou ty, které spíše nominují ženy na své kandidátní listiny, jelikož pravděpodobněji zavedou stranické kvóty, aby docílili rovnováhy v politických institucích. Ačkoliv je politická ideologie důležitým faktorem, v dnešní době již sama o sobě nemusí být jednoznačně vypovídajícím ukazatelem. Politické strany vykazují znaky obou těchto směrů a není tak vyloučené, že i strana, která na první pohled vypadá jako strana pravicová, bude podporovat stranické či celorepublikové kvóty. Proto také faktor politické ideologie je nutné aplikovat spolu s dalšími faktory, které na zastoupení žen mají vliv.⁴⁹

Následující graf č. 2 ukazuje, jak jsou v PSČR zastoupeny ženy v jednotlivých stranách. Z uvedených dat lze sledovat, jestli má ideologie strany vliv na politickou participaci žen. Jednoznačně nejnižší zastoupení žen v PSČR je ve straně ODS (pouze 15 %), kterou je možno považovat za asi nejvíce pravicovou českou politickou stranu. Nízké zastoupení vykazuje však drtivá většina těchto politických stran. Procentuální zastoupení žen dosahující hranici alespoň 30 % vykazují pouze dvě strany (STAN a Piráti), kdy tyto dvě strany spolu ve volbách tvořily koalici Piráti + STAN. Další koalici, která byla ve volbách významným aktérem je koalice SPOLU, kterou tvořily strany ODS, TOP 09 a KDU-ČSL, kdy TOP 09 lze taktéž považovat za pravicovou stranu. Graf č. 2 ukazuje, že u těchto tří stran je zastoupení žen v rámci PSČR nejnižší. Rovné zastoupení žen a mužů lze vidět pouze u strany Pirátů, která se na škále politické

⁴⁹ CAUL, Miki. Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics* [online]. 2001, roč. 63, č. 4, s. 1214-1229. [cit. 17. února 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2691813>

spektra nachází spíše ve středu. Podobné výsledky v počtu zastoupení žen vykazují strany ANO (28 %) a SPD (25 %). Tyto strany lze zařadit ke stranám levicovým, ale vykazují taktéž znaky pravice. V závěru je možno konstatovat, že zastoupení žen v PSČR je obecně nízké, nehledě na ideologii politické strany. Výjimkou je pouze strana Pirátů, která dosahuje genderové rovnováhy. Nicméně je nutné nadále aktivně sledovat a podporovat opatření, která by zvýšila politickou participaci žen a vedla k vyváženější reprezentaci v politických kruzích.

Graf č. 2: Procentuální zastoupení žen a mužů v Poslanecké sněmovně jednotlivých stran v rámci získaných mandátů

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat dostupných z: <https://www.irozhlas.cz/volby/parlamentni-volby-2021/slozeni-snemovny?seskupeni=1&strana=&kraj=>

U faktoru stranického chování nelze opomenout vnitřní procesy jednotlivých stran. Hana Maříková píše, že „podle domácích analýz je důležitým faktorem, který má vliv na zvýšení podílu zastoupení žen na kandidátkách (kromě kvót), právě podíl žen ve vedení strany.“⁵⁰ Rovné zastoupení žen například v předsednictvu strany, může mít za následek, to že budou ženy nominovány na kandidátních listinách na volitelná místa, což povede i ke zvýšení počtu žen, které budou fakticky zvoleny do PSČR. Z následující tabulky č. 3 je možné vyčíst, jak jednotlivé strany, které jsou momentálně v PSČR podporují zastoupení žen ve svém úzkém

⁵⁰ VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>, s. 28-29.

vedení. V tabulce jsou předsedkyně strany započítány do celkového počtu členů předsednictva, ale nejsou již započítány do počtu žen v předsednictvu.

Tabulka č. 3: Ženy v úzkém vedení politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky

	Předsedkyně	Počet členů předsednictva	Ženy v předsednictvu	Zastoupení žen v předsednictvu procentuálně
ANO	ne	14	2	14 %
ODS	ne	8	1	13 %
KDU-ČSL	ne	10	1	10 %
TOP 09	ano	16	1	6 %
Piráti	ne	5	4	80 %
STAN	ne	17	4	24 %
SPD	ne	5	0	0 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z oficiálních webových stránek jednotlivých politických stran a hnutí

Data v tabulce č. 3 ukazují, že stranou, která je lídrem v podpoře zastoupení žen ve svém úzkém vedení je strana Pirátů, u nichž ženy tvoří 80 % jejich předsednictva. Strana TOP 09 má sice jako jediná z těchto stran ženskou předsedkyni, ale další zastoupení žen v jejich předsednictvu je velmi nízké (pouhých 6 %). Nejtragičtější je na tom předsednictvo hnutí SPD, které mezi svými členy nemá jedinou ženu. Celkově lze říci, že úzké vedení politických stran momentálně činných v PSČR není příliš genderově vyvážené. Tato data nejenže odhalují variabilitu ve snahách stran o dosažení vyváženého zastoupení žen ve svém vedení, ale také poukazují na potřebu hlubšího zkoumání vnitřních procesů a strategií stran při nominaci žen na klíčové pozice kandidátních listin, jelikož pokud jsou ženy zastoupeny v úzkém vedení strany, je pravděpodobné, že budou tuto nominaci na klíčové pozice podporovat. Tyto výsledky podporují argumentaci, že faktor vnitřní stranické kultury hraje klíčovou roli v utváření genderově vyváženého politického prostředí.

Nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím zastoupení žen je bezpochyby proces nominace na kandidátní listiny v jednotlivých politických stranách. Způsob jakým nominují své zástupce

na kandidátní listiny vypovídá o tom, zda genderovou rovnost v politických institucích podporují či nikoliv. Aby do vrcholných politických institucí bylo zvoleno více žen, je potřeba aby byly nominovány na přední a tedy volitelnější místa na kandidátních listinách. Toho lze docílit buď již výše zmíněným způsobem, kdy by bylo více žen zastoupeno v úzkém vedení strany nebo způsobem druhým a to tím, že by musel přijít zájem ze strany veřejnosti, tedy voličů strany. Pokud by veřejnost vyvinula na politickou stranu tlak, aby na přední místa své kandidátní listiny nominovali více žen, nejspíše by se jejich zastoupení zvýšilo, jelikož by bylo v nejlépeším zájmu strany vyslechnout hlas svých voličů.⁵¹

Proces nominace na kandidátní listiny velmi úzce souvisí s hodnotami, které jednotlivé politické strany zastávají a propagují. Toto vyplývá i z výzkumu Petry Rakušánové, jež došla k závěrům, že mezi hlavní institucionální bariéry pro ženy v politice patří právě souvislost hodnot politických stran a procesu nominace a také podpora zastoupení žen uvnitř strany, například prostřednictvím zavedení kvót či vytváření ženských spolků. Ve své publikaci uvádí, že „*moravské regiony s vyšším počtem nábožensky založených občanů a s preferencí tradičního modelu rodiny a rozdělení rolí mezi muže a ženu mají signifikantně nižší zastoupení žen na kandidátkách.*“⁵²

V následujícím grafu č. 3 lze vidět jak byly ženy zastoupeny na kandidátních listinách jednotlivých stran. Nejlepší výsledky v rámci rovného zastoupení vykazuje opět strana Pirátů. Dle výzkumu Petry Rakušánové by nižší zastoupení měla vykazovat i strana KDU-ČSL, která je stranou náboženskou a podporuje tradiční rodinu, ta má však druhé nejvyšší zastoupení žen na kandidátních listinách hned za stranou Pirátů. To může být dáno tím, že v rámci této strany vzniklo Sdružení žen, jehož cílem je právě zvyšování zastoupení žen v politických institucích. Dalším důvodem může být to, že členkou úzkého vedení této strany je místopředsedkyně Marie Jílková, která v rozhovoru pro Fórum 50 % uvedla, že „*ženy v politice by měly být něco tak přirozeného jako je například volební právo žen, které si nyní už nikdo nedovoluje zpochybňovat*“ a také uvedla, že situace žen v české politice je *jedním slovem tristní* a dle ní je řešením zavést na přechodnou dobu kvóty, ačkoliv je *politicky často komentují jako dehonestující opatření.*“ Dle jejich slov však rovného zastoupení aktuálně nelze dosáhnout

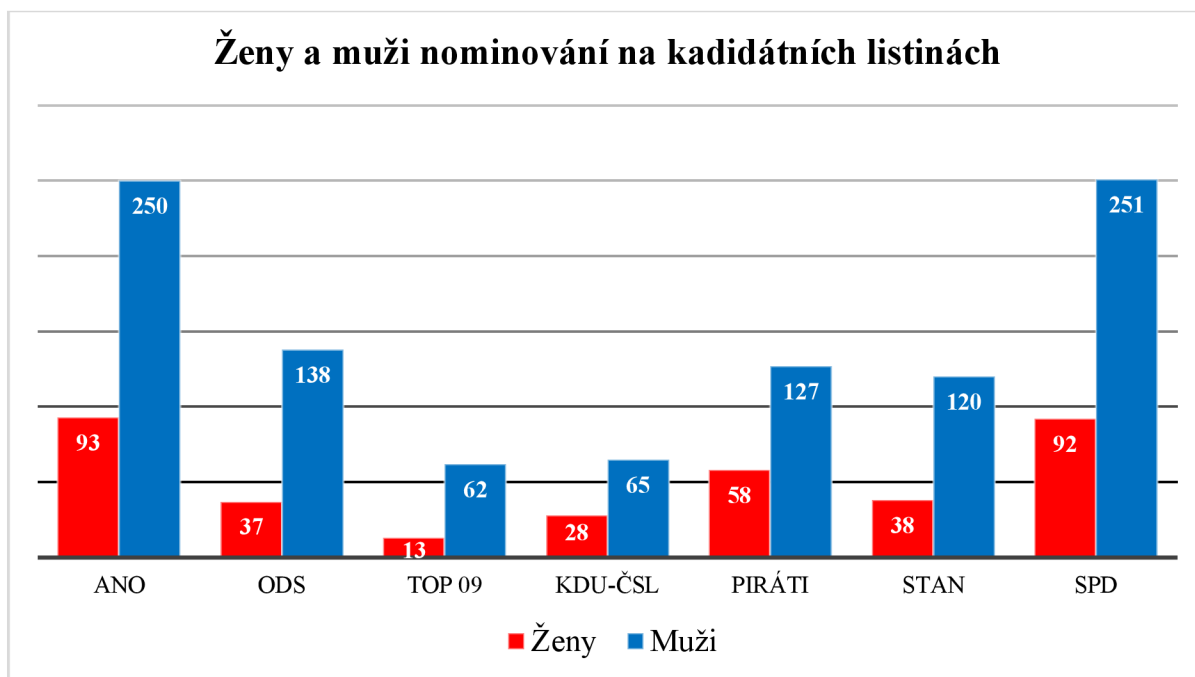
⁵¹ RAKUŠANOVÁ, Petra, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Ženy v mužské politice*. In: HAŠKOVÁ, Hana; KRÍŽKOVÁ, Alena; LINKOVÁ, Marcela, eds. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 43-60.

Dostupné z: https://soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/haskova_krizkova_linkova_-_mnohohlasem.pdf#page=43, s. 44-45.

⁵² RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50 %, 2006, 22 s. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>, s. 10

jinak.⁵³ Nejnižší zastoupení žen na kandidátních listinách je pak u strany TOP 09, přestože má jako jediná ženskou předsedkyni.

Graf č. 3: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách do voleb do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2021, v celorepublikovém měřítku

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jana Bočka, Kristíny Zákopčanové a Petra Kočího dostupného z: https://www.irozhlas.cz/volby/interaktivni-kandidatky_2109130600_pek.

Proces nominace na kandidátní listiny je v kompetenci jednotlivých stran. Strana si zpravidla určí ve svých vnitřních předpisech, který z jejich orgánů bude mít tuto úlohu ve své pravomoci. Jelikož je tento proces ponechán na uvážení jednotlivých stran, může se od sebe lišit. Proto nyní budou rozebrány jednotlivé vnitrostranické předpisy (především stanovy a volební řády) stran, které jsou momentálně zastoupeny v PSČR.

2.4.1 ANO

Nominaci na kandidátní listiny pro volby do PSČR ve straně ANO má dle jejich stanov v kompetenci předsednictvo strany. Tyto kandidátní listiny pak schvaluje výbor strany, který má v případě neschválení také možnost kandidátní listinu změnit způsobem, že provede změny v pořadí kandidátů či některé z nich úplně vyškrtne. Tuto pravomoc má taktéž předseda strany i po schválení kandidátní listiny výborem, ve výjimečných případech, které musí být řádně odůvodněny. Dle stanov jsou další podrobnosti ohledně sestavování kandidátních listin a

⁵³ Marie Jilková: “Ženy v politice by měly být něco tak přirozeného jako je dnes například volební právo žen.” [online]. Fórum 50 %. [cit. 10. března 2024]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/marie-jilkova-quotzeny-v-politice-by-mely-byt-neco-tak-prirozeneho-jako-je-dnes-napriklad-volebni-pravo-zenquot>

nominaci kandidátů obsaženy v konkrétních řádech, které schvaluje výbor strany.⁵⁴ Tyto řády však webových stránkách hnutí ANO nelze dohledat.

2.4.2 ODS, TOP 09 a KDU-ČSL

Ve straně ODS má kompetenci k sestavování kandidátních listiny pro volby do PSČR výkonná rada strany. Ta také určuje pravidla pro toto sestavení i pro výběr jednotlivých kandidátů. Výkonná rada strany ODS má celkem 22 členů a z toho pouze 2 jsou ženy. Předsednictvo v případě této strany ke kandidátům a kandidátním listinám pouze předkládá stanoviska výkonné radě. V jejich stanovách je taktéž uvedeno, že jednací a volební řády schvaluje výkonná rada.⁵⁵ Tyto řády na jejich webových stránkách také nejsou dostupné jako v případě hnutí ANO.

V rámci strany TOP 09 je proces nominace svěřen výkonnému výboru stejně jako v případě strany ODS. Výkonný výbor navrhuje kandidáty dle vnitrostranické normy a sestavuje kandidátní listiny. I v tomto případě výbor schvaluje další jednací či volební řády strany. Předsednictvo strany pak výkonnému výboru předkládá tyto řády a směrnice ke schválení.⁵⁶ Výkonný výbor strany TOP 09 je složen z 39 členů, z nichž 6 je žen.

Strana KDU-ČSL má sestavování kandidátních listin zakotveno v § 28 svých stanov. Před sestavováním kandidátních listin do PSČR se nejprve konají nominační neboli tzv. primární volby, které jsou upraveny nominačním řádem primárních voleb. Tyto volby se konají nejpozději 2 měsíce před termínem podání kandidátních listin pro volby do PSČR. Jednotlivé kandidáty navrhuje příslušné nominační komisi členové a orgány strany ve svém volebním obvodu, předsednictvo, celostátní výbor a celostátní konference KDU-ČSL, kdy návrh musí mít písemnou formu. Návrhy na kandidáty musí být nominační komisi doručeny nejpozději 30 dnů před konáním primárních voleb a návrh musí být opatřen písemným souhlasem navrhovaného a také písemným prohlášením, že nekandiduje za jinou politickou stranu či hnutí. Navrhovatel pak musí zaplatit nominační příspěvek v částce 1000 Kč. Po sestavení kandidátek se mohou konat primární volby a to buď formou nepřímé volby, která se koná na nominační konferenci za přítomnosti delegátů této konference nebo formou přímé volby, které se účastní všichni členové. Počet delegátů je pak stanoven na základě Volebního řádu strany. Celostátní výbor sestavuje konečnou kandidátní listinu, která vychází z výsledků těchto primárních voleb

⁵⁴ Stanovy politického hnutí ANO 2011, ve znění ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 12. února 2021 a Předsednictvem dne 30.3.2021, 2021. Dostupné z: <https://www.anobudeli.cz/file/edee/ke-stazeni/2021/stanovy-ano.pdf>.

⁵⁵ Stanovy Občanské demokratické strany, 2015. Dostupné z: <https://www.ods.cz/o-nas/stanovy>.

⁵⁶ Stanovy politické strany TOP 09, 2023. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf.

a uzavřených koaličních dohod. Pokud by chtěl celostátní výbor změnit pořadí kandidátů, které by tak neodpovídalo výsledkům primárních voleb, musí výbor tuto změnu předem řádně odůvodnit a projednat ji s krajskými výbory.⁵⁷ Celostátní výbor se skládá z 39 členů z nichž 4 jsou ženy. Tyto tři strany ve volbách do PSČR v roce 2021 tvořily koalici SPOLU. Dalo by se říct, že nejsložitější proces nominace na kandidátní listiny má z těchto stran KDU-ČSL. Lze vidět odlišnosti v procesu nominace u všech těchto stran. Co mají tyto strany společné je však velmi nízké zastoupení žen v orgánech strany, které hrají v této záležitosti klíčovou roli.

2.4.3 Piráti a STAN

Ve straně Piráti za kandidátní listiny odpovídá republikový výbor, který ve výjimečných a opět řádně odůvodněných případech může kandidátní listinu změnit. Nominace na kandidátní listinu probíhá stejně jako u strany KDU-ČSL pomocí primárních voleb, které jsou upraveny volebním řádem strany. Tato strana upřednostňuje podání samostatné kandidátní listiny. Kandidátem může být kdokoliv, kdo je členem strany či její registrovaný příznivec a zároveň splnil podmínku vystavení své fotografie na určené části webu spolu s životopisem a osobními prioritami. Nesmí však kandidovat ten, kdo by kandidoval do více funkcí, jež by byly neslučitelné. V primární volbě se hlasuje nejprve o lídrovi strany, poté o předních místech kandidátní listiny a následně o všech ostatních místech, a to vždy tajným hlasováním po skupinách. Po primárních volbách se předloží kandidátní listina republikovému výboru a tuto listinu lze ještě doplňovat o další kandidáty, kteří se řadí za již nominované z primárních voleb. Kandidátní listinu lze zrušit usnesením a stejným způsobem lze odvolat někoho z nominovaných.⁵⁸

Kandidátní listiny pro volby do PSČR ve straně Starostové a nezávislí sestavuje krajský sněm, může však tuto pravomoc delegovat usnesením na krajský výbor. Lídra voleb a lídry kandidátek schvaluje celostátní výbor. Kandidátní listiny následně schvaluje předsednictvo strany, které má také právo navrhnout kandidáty do vlády. Tento proces nominace má strana ve svých stanovách.⁵⁹ U těchto dvou stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 tvořily koalici lze taktéž vidět rozdílný přístup k procesu nominace.

⁵⁷ Stanovy KDU-ČSL, 2022. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/stanovy>; Volební řád KDU-ČSL (dle § 28 Stanov KDU-ČSL), 2022. Dostupné z: https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Vnitrostranicke-normy/Volebni-rad-KDU_7-1-2022.pdf.aspx; Nominační řád primárních voleb KDU-ČSL, 2011. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Vnitrostranicke-normy/Nominacni-rad-KDU-CSL.pdf.aspx>.

⁵⁸ Stanovy České pirátské strany, ve znění změn schválených na zasedáních CF 1/2023 a CF 15/2023, 2023. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/_media/rules/stanovy2023.pdf.

⁵⁹ Stanovy STAN, 2022. Dostupné z: https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/2022/STANOVY_%20STAN_2022.pdf

2.4.4 SPD

Dle stanov náleží kompetence jak sestavování, tak schvalování kandidátních listin předsednictvu strany a to pro jakékoliv volby, kterých se toto hnutí účastní. V závěru můžeme říci, že hnutí SPD má proces nominace na kandidátní listiny nejméně decentralizovaný a veškeré pravomoc v této záležitosti náleží předsednictvu strany, které je složeno z 5 členů a mezi nimi není žádná žena (viz tabulka č. 3).⁶⁰

Politické strany a hnutí, které jsou nyní činné v PSČR, mají procesy nominace na kandidátní listiny různorodé. Některé strany mají tento proces nominace složitější a tedy více transparentní (KDU-ČSL nebo Piráti). Jiné strany ponechávají tuto kompetenci rozloženou mezi své dva orgány. Tento rozdíl odráží jejich přístupy k již výše zmíněné transparentnosti a demokratickým procesům v přístupu k nominaci, což může ovlivnit to, jak je veřejnost vnímá.

⁶⁰ Stanovy politického hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD, 2022). Dostupné z: https://www.spd.cz/wp-content/uploads/2022/12/Stanovy-21_12_2022.pdf.

3 Analýza kandidátních listin

Tato kapitola je zaměřena na zkoumání vlivu pozice žen na kandidátní listině na jejich následnou šanci být zvoleny do veřejných funkcí. Analýza pořadí kandidátů na kandidátní listině je klíčovým prvkem, který je nutné sledovat, pokud chceme dosáhnout rovného zastoupení žen v politických institucích. Zvláště v kontextu genderové rovnosti je sledování umístění žen na kandidátních listinách klíčové pro pochopení jejich faktických šancí na úspěch v politických volbách. Tato kapitola se zaměří na analytický přístup k posouzení vlivu pořadí kandidátů na zastoupení žen PSČR. Budeme zkoumat, jaké faktory ovlivňují umístění žen na kandidátních listinách, zejména pak pořadí kandidátů, a jaká opatření lze přijmout k podpoře jejich rovného zastoupení.

V následující tabulce č. 4 lze vidět číselné rozklady zastoupení žen na kandidátních listinách z hlediska jejich pořadí. Do analýzy byly zahrnuty strany či koalice kandidující do PSČR, které ve volbách získaly alespoň 1 % hlasů (ANO, SPOLU, Piráti + STAN, SPD, ČSSD, KSČM, TSS, Přísaha, Volný blok).

Tabulka č. 4: Zastoupení žen a mužů na jednotlivých pozicích kandidátních listin stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů

	Celkem na kandidátní listině	1. místo na kandidátní listině	2. - 5. místo na kandidátní listině	Další místa na kandidátní listině
Ženy	846	34	134	678
%	27 %	27 %	27 %	28 %
Muži	2 232	92	370	1 770
%	73 %	73 %	73 %	72 %

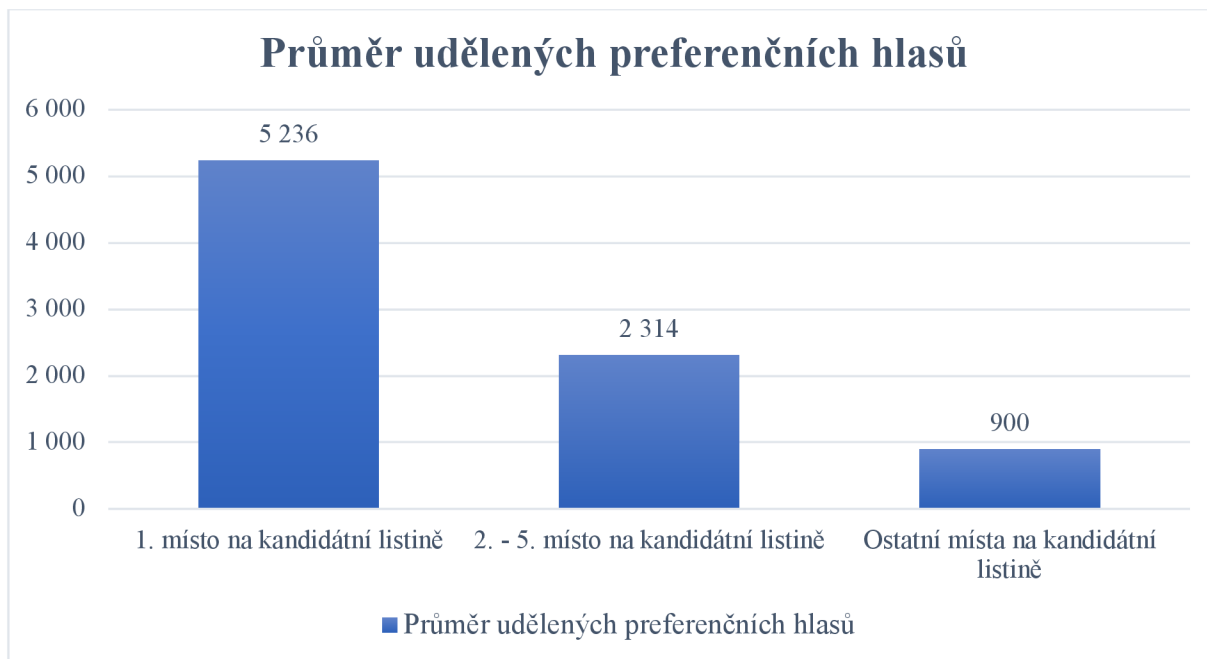
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Data v tabulce č. 4 ukazují, že celkové zastoupení žen na hodnocených kandidátních listinách je pouhých 27 %, což vypovídá o tom, že již proces nominace není genderově vyvážený. První pozici na kandidátních listinách pak zaujímá taktéž pouhých 27 % žen, tudíž je mezi lídry kandidátních listin značná převaha mužů (73 %). Tento poměr zůstává stejný i u pozorovaného 2. – 5. místa, kdy tento počet byl zvolen z důvodu možného počtu udělených preferenčních hlasů (4 preferenční hlasy) a 5. místo na kandidátní listině tak může být stále klíčovou pozicí. Opět lze vidět, že další 4 pozice na kandidátních listinách obsazuje 27 % žen a 73 % mužů, což je poměrně výrazný rozdíl. Tato data naznačují, že ženy mají oproti mužům mnohem nižší šance dostat se na klíčové pozice na kandidátních listinách. Podíl žen

zastoupených na dalších pozicích kandidátních listin pak stoupá na 28 %, zatímco u mužů klesá na 72 %. Tento rozdíl je zanedbatelný, ale i tak může naznačovat politiku stran, které se snaží kompenzovat nerovnováhu tím, že umísťují více žen na pozice, které však nejsou klíčové a stávají se tak prakticky nevolitelnými. Celkově lze z této analýzy vyvodit, že ačkoli dochází k pokroku v zastoupení žen v politických strukturách, stále existují zjevné nerovnosti a výzvy, které brání plnému dosažení rovnosti pohlaví v politice. Aby se to změnilo, je nezbytné aktivně pracovat na odstranění těchto překážek a podporovat větší zapojení žen nejen na úrovni politických institucí, ale i na úrovni vnitřního vedení jednotlivých stran a hnutí.

Další část analýzy bude zaměřena na podrobné zkoumání vlivu umístění na kandidátní listině na počet preferenčních hlasů udělených politickým kandidátům a kandidátkám. Následující graf č. 4 prezentuje průměrný počet udělených preferenčních hlasů na jednotlivých pozicích kandidátních listin politických stran, které dosáhly alespoň 1 % hlasů ve volbách do PSČR. Pozice kandidátních listin byly rozděleny do tří kategorií. První kategorií je průměr preferenčních hlasů udělených kandidátům, kteří obsadili první pozice kandidátních listin. Tito kandidáti tvoří 4 % procenta ze všech kandidátů nominovaných na kandidátní listiny a z celkového počtu udělených preferenčních hlasů získaly 16 % těchto hlasů. Druhou kategorií je průměr preferenčních hlasů pro kandidáty, kteří obsadili 2. – 5. pozici na kandidátních listinách. Tito kandidáti pak tvoří 16 % procent ze všech kandidátů a z celkového počtu udělených preferenčních hlasů získaly 29 % hlasů. Třetí a tedy poslední kategorií je průměr preferenčních hlasů udělených kandidátům na dalších místech kandidátní listiny, tedy od 6. pozice a dále. Ostatní kandidáti tvoří 80 % ze všech kandidátů a získali 55 % z celkového počtu udělených preferenčních hlasů. Výsledky této analýzy poskytnou důležité informace o tom, jak se zastoupení žen v Poslanecké sněmovně může lišit v závislosti na jejich umístění na kandidátní listině. Například vyšší průměrný počet preferenčních hlasů, které byly uděleny kandidátům na první pozici, může naznačovat větší popularitu a podporu, což může mít vliv na jejich šance na zvolení do PSČR a dále pak na výsledné zastoupení žen.

Graf č. 4: Průměr preferenčních hlasů udělených kandidátům politických stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů, na jednotlivých pozicích kandidátních listin

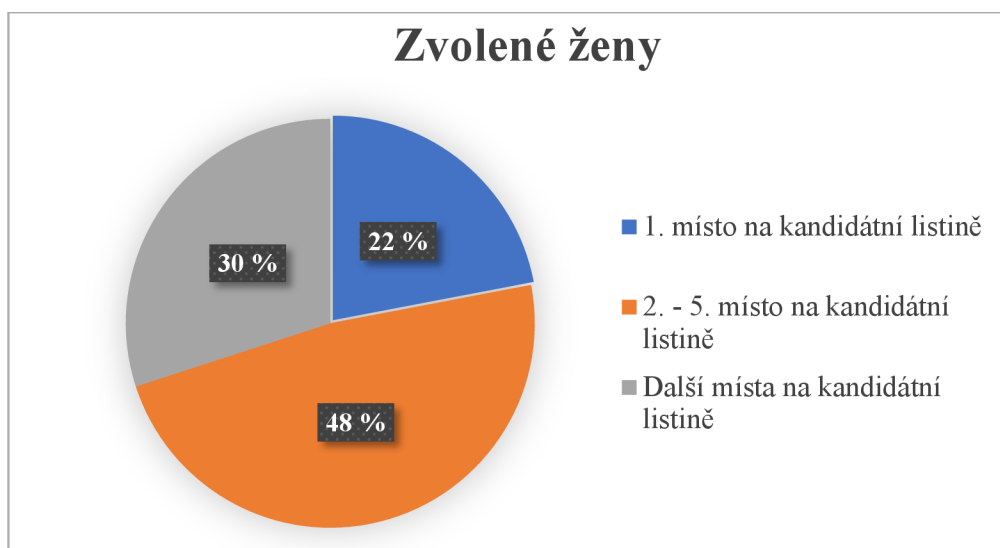
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Z výsledků grafu č. 4 je zřejmé, že kandidáti, kteří obsadili první místo kandidátní listiny mají v průměru výrazně vyšší počet preferenčních hlasů (průměrně 5236 hlasů). Tento rozdíl je patrný nejen mezi prvními dvěma kategoriemi, ale také u kandidátů umístěných na 2. - 5. místě a kandidáty, kteří byli dosazeni ostatní místa kandidátní listiny (6. místo a dále). Průměrný počet preferenčních hlasů, které byly uděleny pro kandidáty na první místo kandidátní listiny je téměř 6x vyšší než průměrný počet preferenčních hlasů pro kandidáty, kteří byli umístěni od 6. místa dále. Značný rozdíl je však i mezi průměrným počtem udělených preferenčních hlasů pro kandidáty na 2. - 5. místě a kandidáty na prvním místě, kdy kandidáti na 2. - 5. místě jich získali zhruba 2x méně. Stejný rozdíl je vidět i mezi průměrným počtem udělených preferenčních hlasů pro kandidáty na ostatních místech kandidátní listiny a pro 2. - 5. místa. Výsledky této analýzy naznačují, že pořadí na kandidátní listině hraje klíčovou roli při získávání preferenčních hlasů od voličů a potvrzují tak tuto hypotézu. Vysoký počet preferenčních hlasů pro kandidáty na první pozici může znamenat větší podporu ze strany voličů, a tím pádem i vyšší šance na zvolení do Poslanecké sněmovny. Tohoto si lze všimnout nejen u prvního místa na kandidátní listině, ale i u dalších pozic, což poukazuje na význam pořadí na kandidátní listině pro politické kariéry kandidátů a kandidátek. Z výsledků této analýzy lze vyvodit, že pořadí na kandidátní listině může mít rovněž důsledky pro nízké zastoupení žen v politice, neboť ženy často čelí větší konkurenci a menší podpoře při

umístování na vyšší pozice na kandidátní listině, což může ovlivnit jejich šance na úspěch ve volbách.

V následujícím grafu (graf č. 4) jsou vyobrazeno procentuální zastoupení jednotlivých pozic, ze kterých byly ženy zvoleny do PSČR. Pozice jsou tedy rozděleny na 1. místo, dále 2. – 5. místo a další místa na kandidátní listině.

Graf č. 5: Procentuální zastoupení žen, které byly zvoleny do PSČR na různých pozicích kandidátních listin

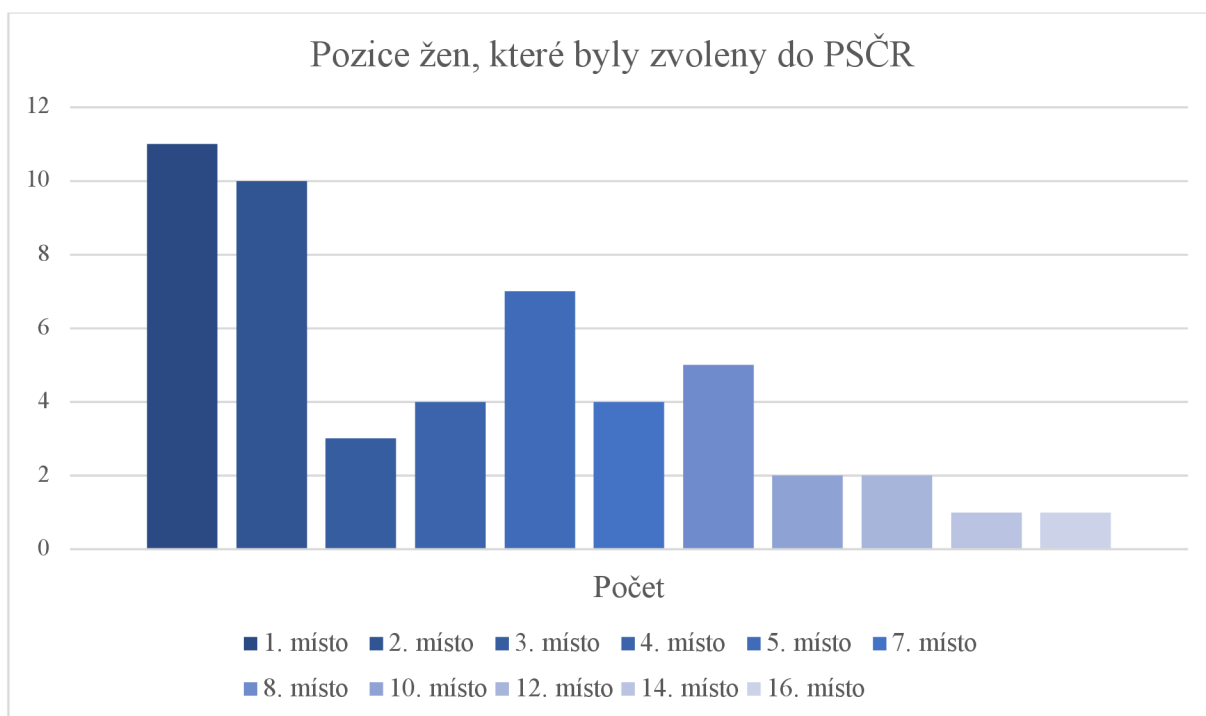

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Z uvedených dat lze vyčíst, že z celkového počtu 50 zvolených žen, bylo 22 % z nich obsazeno na 1. pozicích kandidátních listin. Nejvyšší procentuální zastoupení (48 %) zvolených pak tvoří ženy, které byly nominovány na 2. – 5. místo kandidátních listin. Ženy, které byly zvoleny z ostatních pozic na kandidátních listinách, tvoří 30 % z tohoto celku.

V grafu č. 5 pak lze vidět konkrétní počty žen na jednotlivých pozicích kandidátních listin, které byly do PSČR zvoleny. Data znázorněná v těchto dvou grafech jsou důležité, jelikož by měly potvrdit hypotézu, že pozice kandidátů na kandidátní listině má klíčový vliv na jejich pravděpodobnost následného zvolení do PSČR. Tato analýza může přispět k lepšímu pochopení politických mechanismů a podpoře rovnějšího zastoupení žen v politických institucích.

Graf č. 6: Počty žen na konkrétních pozicích kandidátní listiny, které byly zvoleny do PSČR

Zdroj: vlastní vypracování za využití dat ČSÚ

Analýza volebních dat ukazuje, že umístění kandidáta na kandidátní listině může hrát klíčovou roli při určování jeho či její šance na zvolení do poslanecké sněmovny. Z grafu č. 5 vyplývá, že počet zvolených kandidátek klesá s poklesem umístění na kandidátní listině. Získaná data tedy naznačují, že ženy, které jsou umístěny na vyšších pozicích, zejména na 1. místě kandidátní listiny, mají větší pravděpodobnost úspěchu ve volbách. Například 11 žen, umístěných na 1. místě, bylo zvoleno, což představuje výrazný podíl úspěšných kandidátek. Naopak, počet žen zvolených z nižších pozicí je mnohem menší, což naznačuje, že pořadí na kandidátní listině má významný dopad na volební výsledek. Toto potvrzují i údaje z grafu č. 4, který ukazuje procentuální zastoupení žen na dané pozici z celkového počtu zvolených žen. Kandidátky umístěné na 1. místě kandidátní listiny představují 22 % zvolených žen. Ženy umístěné na pozicích od 2. do 5. místa dosahují 48 %, což by mohlo působit, že jejich zastoupení je vyšší, to je však dáno větším rozmezím pozic. Největší rozmezí má pak kategorie dalších pozic na kandidátní listině, tedy pozice od 6. místa a dále. Tato kategorie, jak již bylo zmíněno výše, dosahuje 30 % z celkového vzorku, avšak v celkovém rozpětí této kategorie je tento výsledek velmi nízký. Průměrná pozice žen, které byly do PSČR zvoleny je pak 4,66. Tímto způsobem lze konstatovat správnost hypotézy, že pozice na kandidátní listině má značný dopad na pravděpodobnost následného zvolení do poslanecké sněmovny. Lze tedy říci, že kandidáti umístění na vyšších pozicích mají tendenci získat větší pozornost voličů a podporu politických

stran. To může vést k tomu, že kandidáti umístění na 1. místě, tedy na nejvýše viditelných pozicích, budou preferováni voliči, kteří mohou preferovat stabilní a dobře známé kandidáty.

Závěr

Tato práce se zabývala tématem žen v politickém prostředí a to především, jejich podreprerentací na půdě české politiky. První kapitola práce se po uvedení do problematiky věnuje historickému vývoji ženské politické emancipace od vytvoření zájmových spolků až po prvotní získání rovného volebního práva pro všechny. Další podkapitola je zaměřena na rozbor aktuálního zastoupení žen napříč politickými institucemi v České republice, který ukazuje, že zastoupení žen v českém politickém prostředí je nízké. Cílem této práce bylo zjistit, proč jsou ženy v politice podreprerentovány. Druhá kapitola důkladně rozebírá faktory, které na nízké zastoupení žen mají vliv a zároveň tak odpovídá i na hlavní výzkumnou otázku, která má za cíl identifikovat tyto překážky a bariéry, které ženám brání v plné politické participaci. Práce také zodpovídá na stanovené dílčí výzkumné otázky.

První kapitola této práce poskytuje odpověď na první dílčí výzkumnou otázku, zda historický vývoj politických práv žen v České republice ovlivňuje současné zastoupení žen v politice. Zastoupení žen na půdě české politické scény je stále ovlivňováno určitými genderovými stereotypy, které setrvávají z minulosti, i když třeba v menší míře. Druhá dílčí výzkumná otázka, jaký vliv mají genderové stereotypy na zastoupení žen ve vrcholných politických institucích byla zodpovězena v první podkapitole druhé kapitoly (*Faktor ženy jako matky*). Ženy stále nemají rovné podmínky pro rozvoj jejich politické kariéry, jelikož péče o domácnost a děti stále zůstává z velké části spíše ženskou rolí. Odpověď na otázku týkající se toho, jak velikost strany a její ideologie ovlivňuje výsledné zastoupení žen, je rozebrána ve třetí podkapitole druhé kapitoly (*Faktor stranické organizace*). Tyto bariéry do jisté míry mohou zastoupení žen ovlivňovat, avšak je vždy nutné je aplikovat spolu s dalšími faktory, které mají na toto zastoupení vliv.

V druhé části práce byla provedena analýza kandidátních listin, která poskytla pohled na důležitost pořadí kandidátů a kandidátek na kandidátních listinách a jeho na zastoupení žen v PSČR. Tato analýza naznačuje, že umístění na kandidátní listině hraje klíčovou roli při získávání preferenčních hlasů a tím ovlivňuje výsledné zastoupení žen v PSČR, což je odpovědí na dílčí výzkumnou otázku, zda má pozice na kandidátní listině vliv na získání preferenčních hlasů od voličů. Výsledky této analýzy jsou zároveň částečnou odpovědí na otázku, zda politické strany znevýhodňují ženy v procesu nominace na kandidátní listiny, tím že je umísťují na nižší pozice. Odpověď na část týkající se znevýhodnění žen v rámci nominačního procesu poskytuje čtvrtá podkapitola druhé kapitoly (*Faktor stranického chování*). Proces nominace na

kandidátní listiny bývá ovlivněn vedením dané strany. Nízké zastoupení žen ve vedení stran, tak tímto způsobem ovlivňuje výsledné zastoupení žen v PSČR.

V závěru lze říci, že ženy jsou na půdě českého politického prostředí skutečně podreprezentovány. Všechny z faktorů, které jsou v práci detailně rozebírány se určitým způsobem na nízkém zastoupení žen v politice podílí. Stěžejním je však faktor stranického chování a s ním spojený proces nominace na kandidátní listiny. Pozice na kandidátní listině hraje klíčovou roli ve výsledném zastoupení žen v politických institucích. Celkově lze konstatovat, že tato bakalářská práce poskytuje důkladný přehled a analýzu problematiky zastoupení žen v politice v kontextu České republiky. Navrhovaná opatření a doporučení z této práce mohou být využita pro formulaci politických iniciativ a strategií směřujících k zajištění větší genderové rovnosti v politických strukturách. Závěr této práce poskytuje ucelený přehled problematiky zastoupení žen v české politice a přispívá k lepšímu porozumění faktorů ovlivňujících politickou participaci žen.

Tato bakalářská práce přináší nový pohled na současnou situaci politické participace žen v České republice, zejména na úrovni PSČR. Skrze systematický sběr dat a důkladnou analýzu odhalila možné důvody genderové nerovnováhy v politickém prostředí. Výsledky práce poskytují hlubší vhled do složité dynamiky politického prostředí a jeho dopadu na rovnost pohlaví, což má potenciál ovlivnit budoucí politické debaty a rozhodovací procesy směrem k inkluzivnější politické scéně. Tato práce může být podnětem k dalším výzkumům, například ke zkoumání postoje jednotlivých politických stran k zavedení genderových kvót, ať už dobrovolných (vnitrostranických) či stanovených zákonem. Dále by bylo dobré zkoumat i aktuální stav vzdělávacích programů, jejichž účelem je zvýšení povědomí o potřebnosti rovného zastoupení žen v politice. Výzkum by mohl být zaměřen na to, jak jsou tyto programy strukturovány a prováděny v praxi a jaká je jejich dostupnost a účinnost v různých regionech České republiky. Dále by se dalo zkoumat, jaké jsou překážky a výzvy při implementaci těchto programů a jak by mohly být zdokonaleny nebo rozšířeny, aby lépe reagovaly na potřeby a úsilí žen v politice.

Přílohy

Seznam příloh:

Graf č. 1: Velikost stran zastoupených v PSČR v závislosti na počtu jejich členů

Graf č. 2: Procentuální zastoupení žen a mužů v Poslanecké sněmovně jednotlivých stran v rámci získaných mandátů

Graf č. 3: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách do voleb do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2021, v celorepublikovém měřítku

Graf č. 4: Průměr preferenčních hlasů udělených kandidátům politických stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů, na jednotlivých pozicích kandidátních listin

Graf č. 5: Procentuální zastoupení žen, které byly zvoleny do PSČR na různých pozicích kandidátních listin

Graf č. 6: Počty žen na konkrétních pozicích kandidátní listiny, které byly zvoleny do PSČR

Obrázek č. 1: Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR

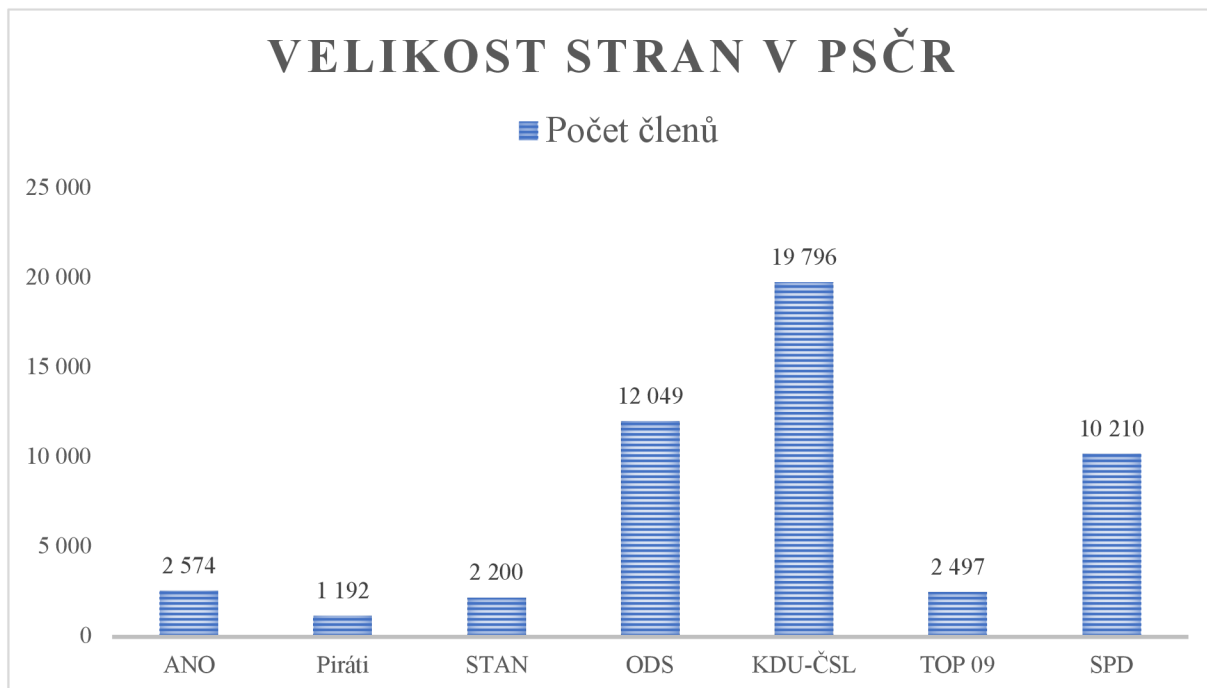
Tabulka č. 1: Zastoupení žen na kandidátních listinách a počet zvolených žen v posledních volbách

Tabulka č. 2: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách jednotlivých stran, které nyní působí v PSČR, v celorepublikovém měřítku

Tabulka č. 3: Ženy v úzkém vedení politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky

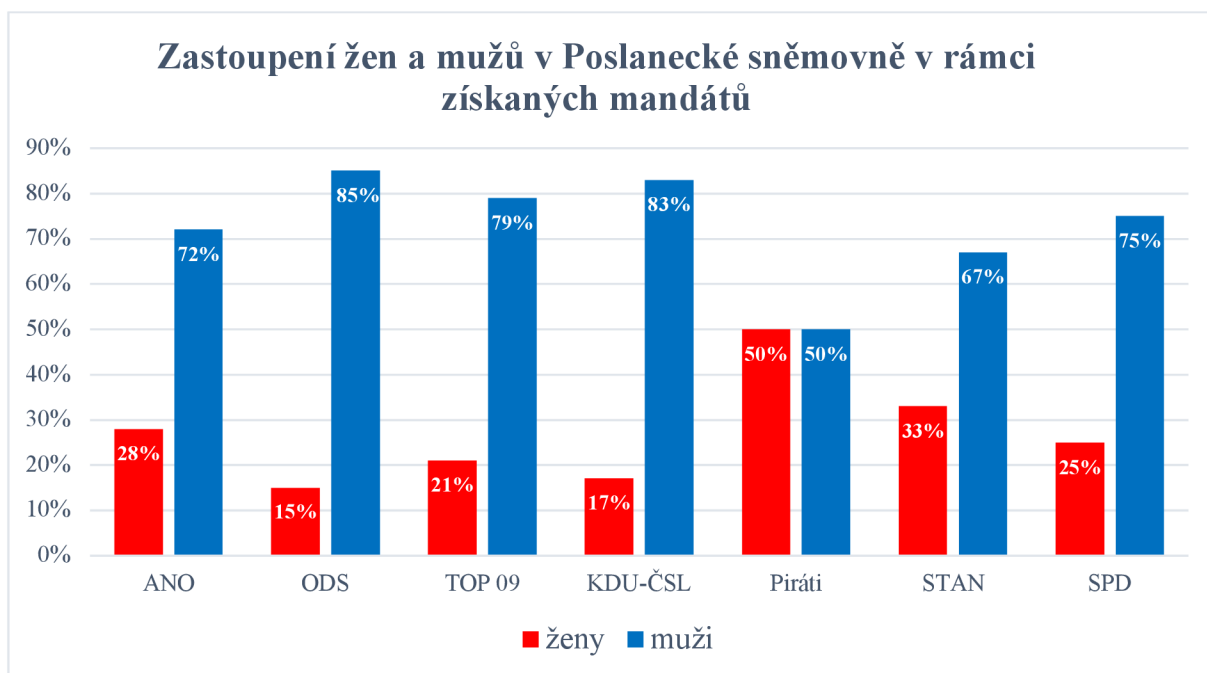
Tabulka č. 4: Zastoupení žen a mužů na jednotlivých pozicích kandidátních listin stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů

Graf č. 1: Velikost stran zastoupených v PSČR v závislosti na počtu jejich členů

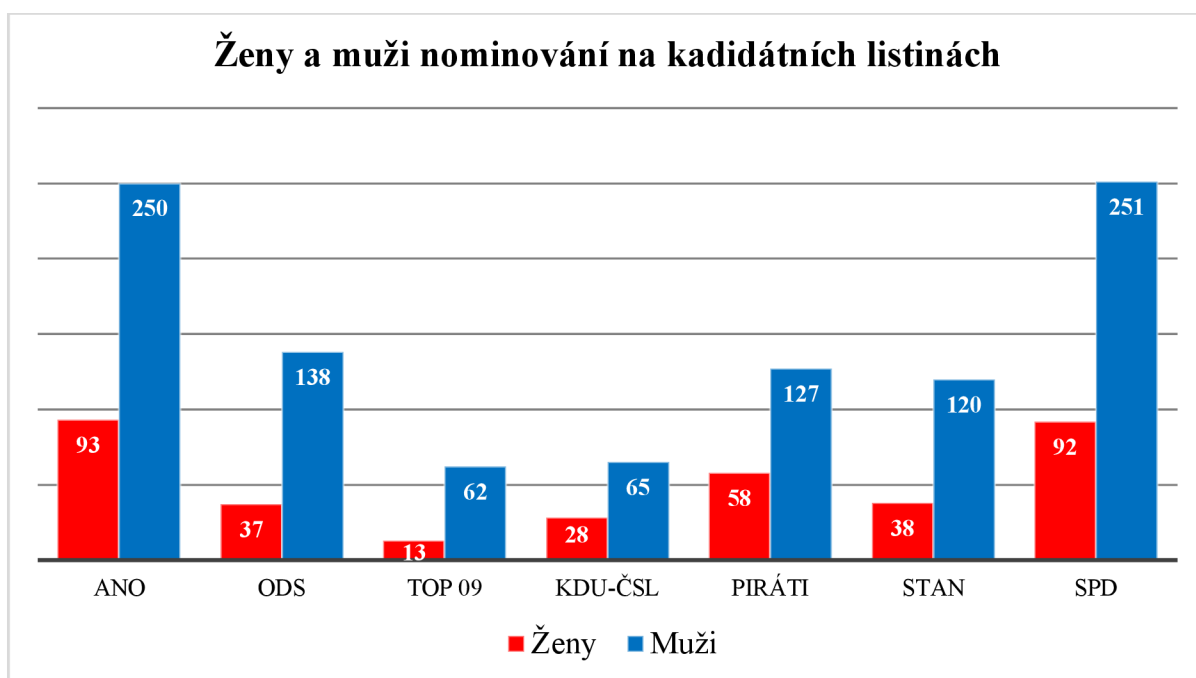
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jany Kramlové dostupného z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/stranam-ubyvaji-clenove-rozrustaji-se-jen-spd-a-stan-8898>.

Graf č. 2: Procentuální zastoupení žen a mužů v Poslanecké sněmovně jednotlivých stran v rámci získaných mandátů

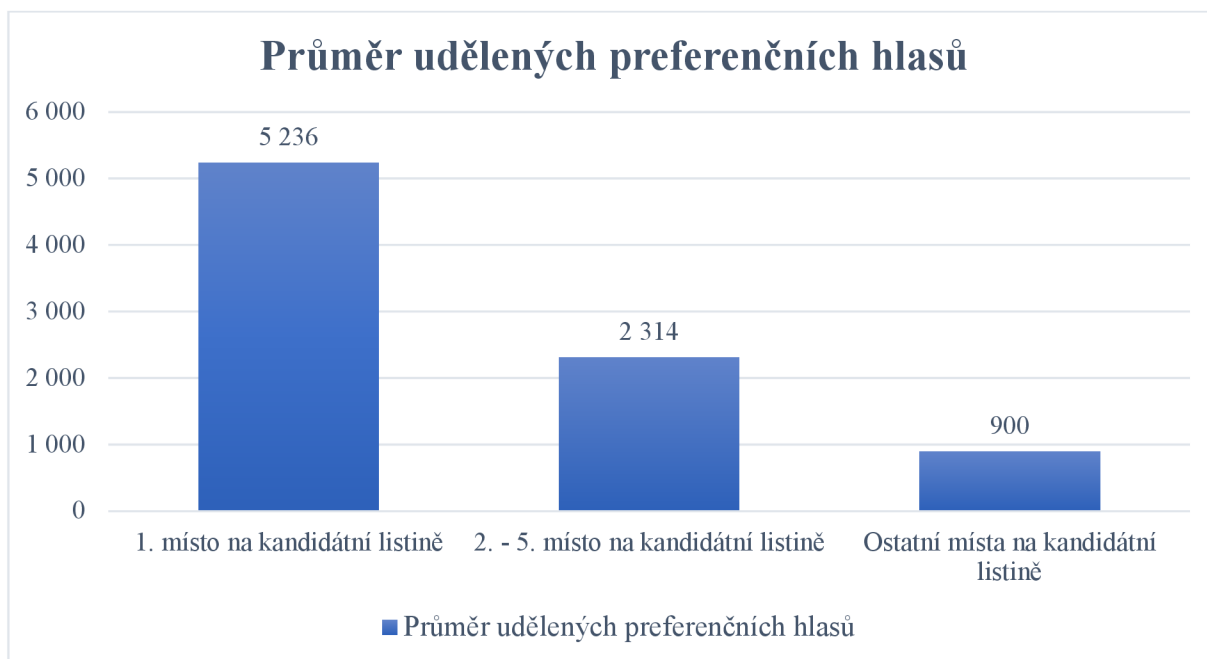
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat dostupných z: <https://www.irozhlas.cz/volby/parlam-entni-volby-2021/slozeni-snemovny?seskupeni=1&strana=&kraj=>.

Graf č. 3: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách do voleb do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2021, v celorepublikovém měřítku

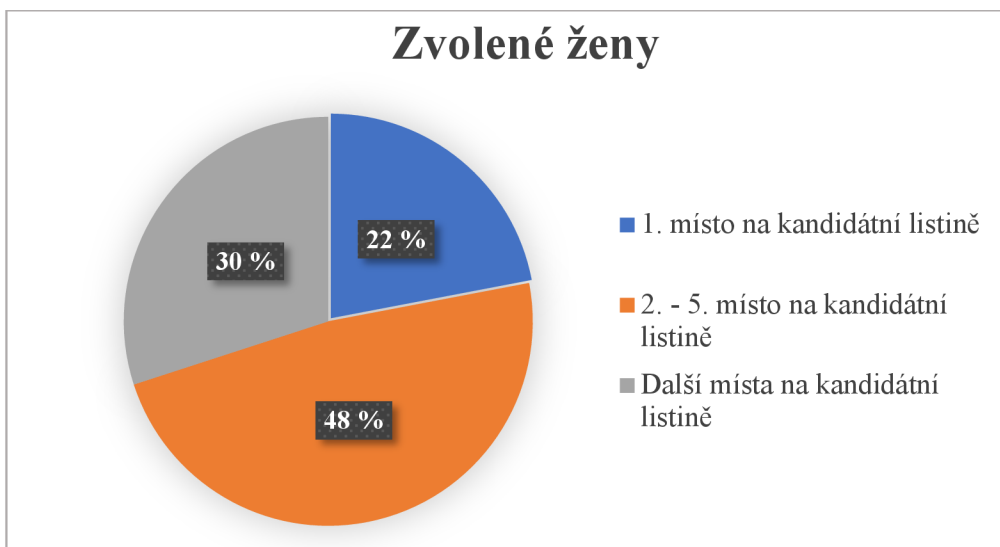
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jana Bočka, Kristíny Zákopčanové a Petra Kočího dostupného z: https://www.irozhlas.cz/volby/interaktivni-kandidatky_2109130600_pek.

Graf č. 7: Průměr preferenčních hlasů udělených kandidátům politických stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů, na jednotlivých pozicích kandidátních listin

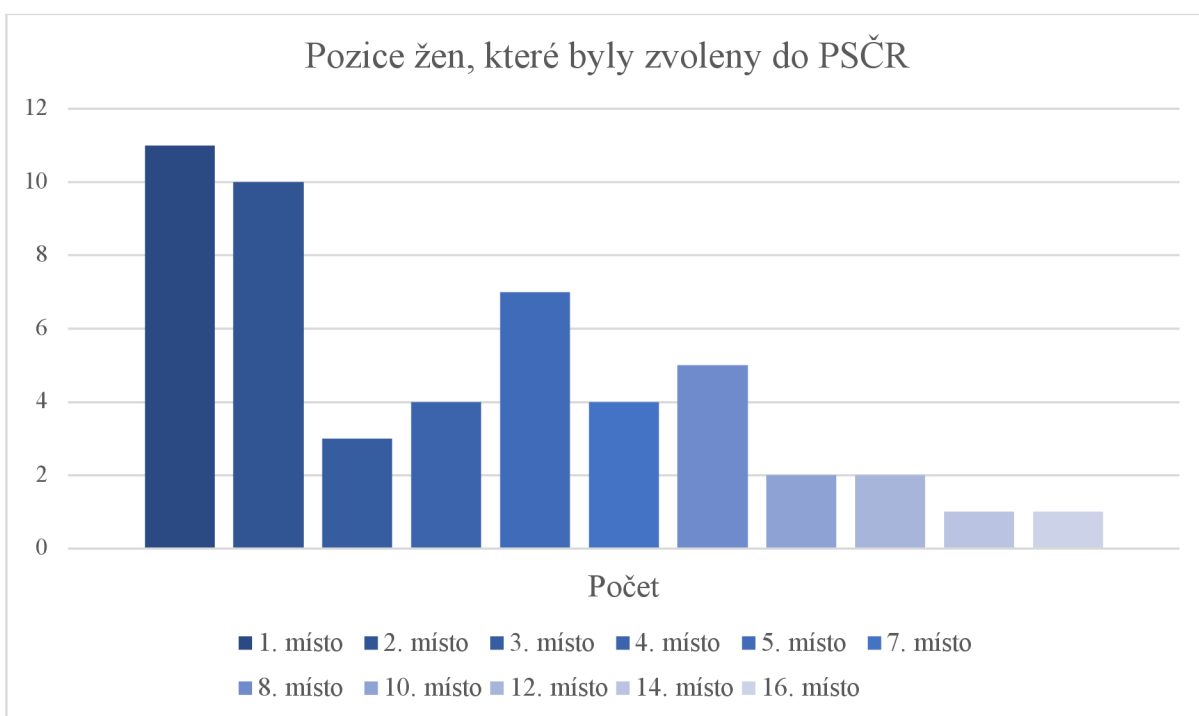
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Graf č. 5: Procentuální zastoupení žen, které byly zvoleny do PSČR na různých pozicích kandidátních listin

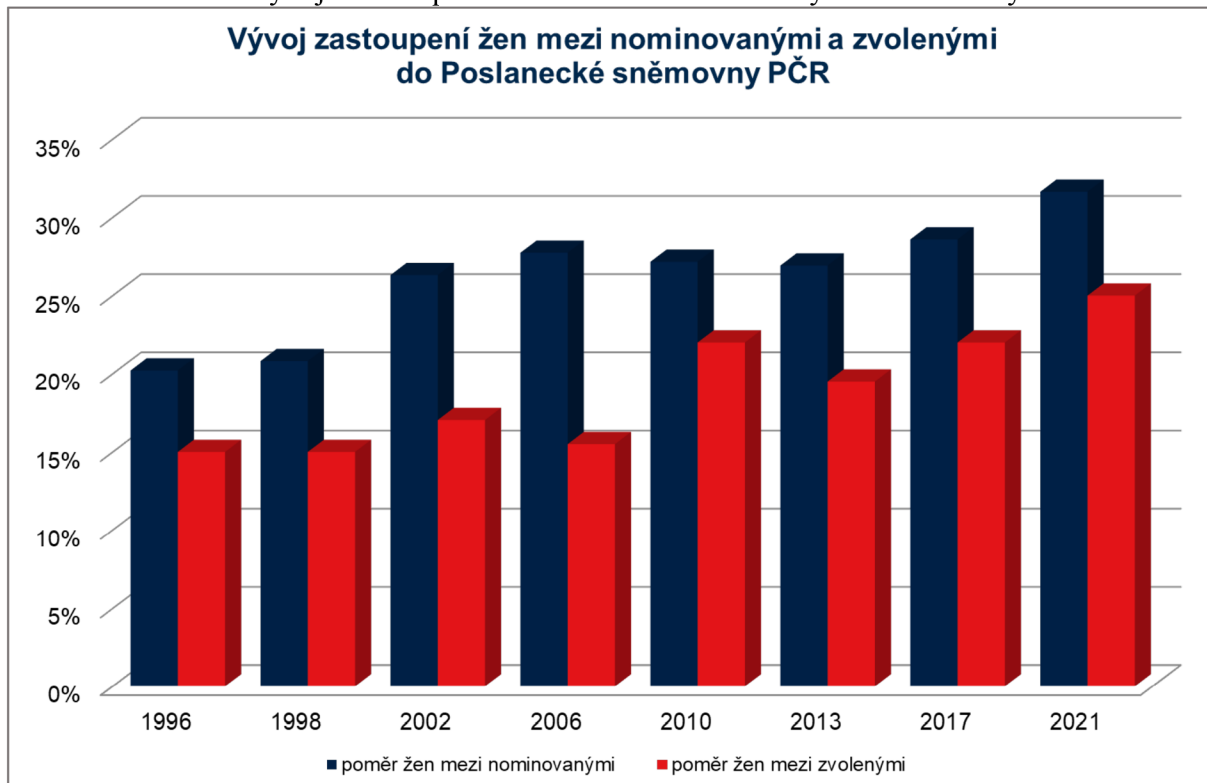
Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Graf č. 6: Počty žen na konkrétních pozicích kandidátní listiny, které byly zvoleny do PSČR

Zdroj: vlastní vypracování za využití dat ČSÚ

Obrázek č. 1: Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do PSČR

Zdroj: Fórum 50 %. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

Tabulka č. 1: Zastoupení žen na kandidátních listinách a počet zvolených žen v posledních volbách

Volby	Celkový počet kandidátů	Podíl nominovaných žen	Počet nominovaných žen	Celkový počet zvolených	Podíl zvolených žen z celkového počtu zvolených	Počet zvolených žen	Podíl zvolených žen z počtu nominovaných žen
Zastupitelst va obcí a měst (2022)	178 423	33 %	59415	59 228	29 %	17176	28,9 %
Zastupitelst va krajů (2020)	9 711	27,5 %	2671	675	22,1 %	149	5,6 %
Evropský parlament (2019)	841	23,9 %	201	21	33,3 %	7	3,5 %
Senát (2022)	178	24,2 %	43	27	33,3 %	9	20,9 %

Poslanecká sněmovna (2021)	5243	31,6 %	1657	200	25 %	50	3 %
-----------------------------------	------	--------	------	-----	------	----	-----

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Tabulka č. 2: Zastoupení žen a mužů na kandidátních listinách jednotlivých stran, které nyní působí v PSČR, v celorepublikovém měřítku

	Ženy na kandidátní listině	Muži na kandidátní listině	Celkem kandidátů	Ženy procentuálně
ANO	93	250	343	27 %
Piráti	58	127	185	31 %
STAN	38	120	158	24 %
ODS	37	138	175	21 %
KDU-ČSL	28	65	93	30 %
TOP 09	13	62	75	17 %
SPD	92	251	343	27 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z článku Jana Bočka, Kristíny Zákopčanové a Petra Kočího dostupného z: https://www.irozhlas.cz/volby/interaktivni-kandidatky_2109130600_pek.

Tabulka č. 3: Ženy v úzkém vedení politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky

	Předsedkyně	Počet členů předsednictva	Ženy v předsednictvu	Zastoupení žen v předsednictvu procentuálně
ANO	ne	14	2	14 %
ODS	ne	8	1	13 %
KDU-ČSL	ne	10	1	10 %
TOP 09	ano	16	1	6 %
Piráti	ne	5	4	80 %
STAN	ne	17	4	24 %
SPD	ne	10	2	20 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat z oficiálních webových stránek jednotlivých politických stran a hnutí

Tabulka č. 4: Zastoupení žen a mužů na jednotlivých pozicích kandidátních listin stran, které ve volbách do PSČR v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů

	Celkem na kandidátní listině	1. místo na kandidátní listině	1. - 5. místo na kandidátní listině	Další místa na kandidátní listině
Ženy	846	34	168	678
%	35 %	27 %	27 %	38 %
Muži	1 565	92	462	1103
%	65 %	73 %	73 %	62 %

Zdroj: vlastní vypracování za použití dat ČSÚ

Seznam použitých zdrojů

Literatura

CHYTILEK, Roman a kol. Volební systémy. 4. vydání. Praha: Portál, 2009, 376 s.

ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Kvóty a další opatření pro vyšší zastoupení žen v politice*. 2. aktualizované vydání. Praha: Fórum 50 %, 2015, 25 s.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 121/1920 Sb., Ústavní listina Československé republiky.

Zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

Ústavní soud: Nález Ústavního soudu ze dne 2. února 2017, sp. zn. Pl. ÚS 44/17 (N 20/104 SbNU 191).

Internetové zdroje

ANO 2011. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/>. [cit. 8. března 2024].

BAHENSKÁ, Marie, KŘÍŽOVÁ, Markéta. Ženský výrobní spolek český. *Český lid* [online], 2004, roč. 91, č. 3, s. 253-270. [cit. 20. prosince 2023]. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/view/uuid:95cfba20-d930-466e-b7d7-29b63d60a3c5?page=uuid:b4db0e02-70e9-4803-a32f-8a5de2960e7c>.

BOČEK, Jan, ZÁKOPČANOVÁ, Kristína, KOČÍ, Petr. *Do sněmovny chce 5258 lidí. Vyberte si mezi nimi v přehledné interaktivní aplikaci*. [online] iRozhlas.cz, 13. září 2021 [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/interaktivni-kandidatky_2109130600_pek

CAUL, Miki. Political Parties and the Adoption of Candidate Gender Quotas: A Cross-National Analysis. *The Journal of Politics* [online]. 2001, roč. 63, č. 4, s. 1214-1229. [cit. 17. února 2024]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2691813>

Česká pirátská strana. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.pirati.cz/>. [cit. 8. března 2024].

Český statistický úřad. *Volby do Evropského parlamentu konané na území České republiky ve dnech 24.05. – 25.05.2019*. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ep2019/ep?xjazyk=CZ>.

Český statistický úřad. *Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021*. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps?xjazyk=CZ>.

Český statistický úřad. *Volby do Senátu Parlamentu ČR konané dne 23.9. – 24.9.2022*. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/senat/se?xjazyk=CZ&xdatum=20220923>.

Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 2.10. – 3.10.2020*. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kz2020/kz?xjazyk=CZ>.

Český statistický úřad. *Volby do zastupitelstev obcí konané 23.09. – 24.09.2022*. Dostupné z: <https://www.volby.cz/pls/kv2022/kv?xjazyk=CZ&xid=1>.

DOLEJŠÍ, Milan, ONDRÁČKOVÁ, Tereza. *Poslanci odhlasovali nový volební zákon, mírně zvýhodňuje úspěšnější strany*. [online]. Ct24.ceskatelevize.cz, 7. dubna 2021 [cit. 18. ledna 2024]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/poslanci-odhlasovali-novy-volebni-zakon-mirne-zvyhodnuje-uspesnejsi-strany-35469>

HAVELKOVÁ, Hana. *Jako v loterii: politická reprezentace žen v ČR po roce 1989*. In: HAŠKOVÁ, Hana; KŘÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela, eds. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 25-42. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/haskova_krizkova_linkova_-_mnohohlasem.pdf.

HONELOVÁ, Michaela. *Před 100 lety se československé ženy dočkaly volebního práva* [online]. Fórum 50 % [cit. 22. prosince 2023]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/pred-100-lety-se-ceskoslovenske-zeny-dockaly-volebniho-prava>

KDU-ČSL. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/domu>. [cit. 8. března 2024].

KITTILSON, CAUL, Miki. *Women's Representation in Parliament: The Role of Political Parties*. Online. Arizona State University, 1997. Dostupné z: UC Irvine: Center for the Study of Democracy, <https://escholarship.org/uc/item/60q2s39p>.

KOUBA, Karel, NÁLEPOVÁ, Marie, FILIPEC, Ondřej. *Proč jsou ženy v české politice podreprezentovány? Analýza kandidátních listin a volebního chování v Olomouckém kraji*. *Politologický časopis - Czech Journal of Political Science* [online]. 2013, roč. 20, č. 4, s. 372-391 [cit. 25. ledna 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/PC2013-4-372>.

KRAMLOVÁ, Jana. *Stranám ubývají členové. Rozrůstají se jen SPD a STAN*. [online] Ct24.ceskatelevize.cz, 18. března 2023 [cit. 3. února 2024]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/stranam-ubyvaji-clenove-rozrustaji-se-jen-spd-a-stan-8898>

KRAWIECOVÁ, Nela, ZÁKOPČANOVÁ, Kristína. *Zastoupení žen a mladých je v české sněmovně podprůměrné. Pestrost navyšujeme hlavně kroužkováním*. [online] iRozhlas.cz, 17. září 2021 [cit. 28. března 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/volby/oecd-volby-poslanecka-snemovna-zeny-v-politice-kvoty-mladi-poslanci-cr-eu_2109170500_nkr.

KUNOVICH, Sheri. *The Representation of Polish and Czech Women in National Politics: Predicting Electoral List Position*. *Comparative Politics* [online]. 2003, roč. 35, č. 3, s. 273-291. [cit. 8. února 2024] Dostupné z: <https://doi.org/10.2307/4150177>.

Marie Jilková: “Ženy v politice by měly být něco tak přirozeného jako je dnes například volební právo žen.” [online]. Fórum 50 %. [cit. 13. března 2024]. Dostupné z:

<https://padesatprocent.cz/cz/marie-jilkova-quotzeny-v-politice-by-mely-byt-neco-tak-prirozeneho-jako-je-dnes-napriklad-volebni-pravo-zenquot>.

Nominační řád primárních voleb KDU-ČSL, 2011. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Vnitrostranicke-normy/Nominacni-rad-KDU-CSL.pdf.aspx>.

Občanská demokratická strana. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.ods.cz/>. [cit. 8. března 2024].

Parlamentní volby 2021, Zvolení poslanci do Parlamentu [online]. iRozhlas.cz [cit. 30. března 2024]. Dostupné z : <https://www.irozhlas.cz/volby/parlamentni-volby-2021/slozeni-snemovny?seskupeni=1&strana=&kraj=>.

Poslanecká sněmovna PČR [online]. Fórum 50 % [cit. 30. března 2024]. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>

RAKUŠANOVÁ, Petra, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Odcházení: Političky odcházející z politické scény a jejich zkušenosti. *Gender, rovné příležitosti, výzkum* [online]. 2008, roč. 9, č. 1, s. 16-25 [cit. 29. března 2024]. Dostupné z: <https://www.genderonline.cz/pdfs/gav/2008/01/03.pdf>.

RAKUŠANOVÁ, Petra, VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. *Ženy v mužské politice*. In: HAŠKOVÁ, Hana; KŘÍŽKOVÁ, Alena, LINKOVÁ, Marcela, eds. *Mnohohlasem Vyjednávání ženských prostorů po roce 1989*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 43-60. Dostupné z: https://soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/haskova_krizkova_linkova_-_mnohohlasem.pdf#page=43.

RAKUŠANOVÁ, Petra. *Česká politika: Ženy v labyrintu mužů?* Praha: Fórum 50 %, 2006, 22 s. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/docs/zeny-labyrint-muzu.pdf>.

SECKÁ, Milena. Americký klub dam a propagace tělesných cvičení. *Časopis Národního muzea. Řada historická* [online], 2014, roč. 183, č. 3-4, s. 71-74 [cit. 15. prosince 2023]. Dostupné z: <https://publikace.nm.cz/periodicke-publikace/anrhmah/183-3-4/americky-klub-dam-a-propagace-telesnych-cviceni>.

Stanovy České pirátské strany, ve znění změn schválených na zasedáních CF 1/2023 a CF 15/2023, 2023. Dostupné z: https://wiki.pirati.cz/_media/rules/stanovy2023.pdf.

Stanovy KDU-ČSL, 2022. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/stanovy>.

Stanovy Občanské demokratické strany, 2015. Dostupné z: <https://www.ods.cz/o-nas/stanovy>.

Stanovy politické strany TOP 09, 2023. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/stanovy-politicke-strany-top-09_38.pdf.

Stanovy politického hnutí ANO 2011, ve znění ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 12. února 2021 a Předsednictvem dne 30.3.2021, 2021. Dostupné z: <https://www.anobudeli.cz/file/edee/ke-stazeni/2021/stanovy-ano.pdf>.

Stanovy politického hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD), 2022. Dostupné z: https://www.spd.cz/wp-content/uploads/2022/12/Stanovy-21_12_2022.pdf.

Stanovy STAN, 2022. Dostupné z: https://www.starostove-nezavisli.cz/fmfile/0/files/2022/STANOVY_%20STAN_2022.pdf.

Starostové a nezávislí. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/>. [cit. 8. března 2024].

Svoboda a přímá demokracie. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.spd.cz/lide/>. [cit. 8. března 2024].

ŠPRINCOVÁ, Veronika, MOTTLOVÁ, Markéta. *Více žen- jiná politika?* Praha: Fórum 50 %, 2016, 52 s. Dostupné z: https://aa.ecn.cz/img_upload/666f72756d35302d6669313030313139/vice_zen_jina_politika_forum.pdf.

TOP 09. Webové sídlo. Dostupné z: <https://www.top09.cz/>. [cit. 8. března 2024].

TRTÍKOVÁ VOJTKOVÁ, Michaela. *Jak se dělá politička* [online]. A2larm.cz, 9. března 2017 [cit. 13. ledna 2024] Dostupné z: <https://a2larm.cz/2017/03/jak-se-dela-politicka/>.

U zrodu ženské emancipace stál Americký klub dam [online]. Muzeum 3000, 17. července 2013 [cit. 15. prosince 2023]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/u-zrodu-zenske-emancipace-stal-americky-klub-dam>.

VOHLÍDALOVÁ, Marta a kol. *Sólo pro soprán: o ženách v české politice*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2016, 239 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/solo-pro-sopran-o-zenach-v-ceske-politice>.

VOHLÍDALOVÁ, Marta, MAŘÍKOVÁ, Hana. Kdo se bojí žen v politice? O postojích k politické participaci žen. *Gender a výzkum/Gender and Research* [online]. 2018, roč. 19, č. 1, s. 25-57 [cit. 28. března 2024]. Dostupné z: [10.13060/25706578.2018.19.1.404](https://doi.org/10.13060/25706578.2018.19.1.404).

Volební řád České pirátské strany. Dostupné z: <https://wiki.pirati.cz/rules/vr>.

Volební řád KDU-ČSL (dle § 28 Stanov KDU-ČSL), 2022. Dostupné z: https://www.kdu.cz/getattachment/O-nas/Dokumenty/Vnitrostranicke-normy/Volebni-rad-KDU_7-1-2022.pdf.aspx.

World Economic Forum. *Global Gender Gap Report 2023* [online]. Switzerland: World Economic Forum, 2023. Dostupné z: <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>, https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf.

Ženské listy: časopis pro záležitosti žen a dívek československých (1873). Praha: F. A. Urbánek, roč. 1, č. 1. ISSN 1802-7237. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c0c10e8c-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

Abstrakt

Tato bakalářská se zabývá zastoupením žen v politice a zejména důvody, proč jsou ženy v české politice podreprezentovány. První kapitola obsahuje úvod do tématu, historický kontext vývoje zastoupení žen v politice a aktuální zastoupení žen v politických institucích v České republice. Ve druhé kapitole jsou rozebrány jednotlivé faktory, které mají vliv na nízké zastoupení žen v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Třetí kapitola je věnována podrobné analýze kandidátních listin politických stran, které ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2021 získaly alespoň 1 % hlasů.

Klíčová slova

Politická podreprezentace žen, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, zastoupení žen, politická participace, genderová rovnost

Abstract

This bachelor thesis investigates the representation of women in politics and in particular the reasons why women are underrepresented in Czech politics. The first chapter contains an introduction to the topic, historical context of development of women's representation in politics and current representation in political institutions in the Czech Republic. The second chapter discusses the various factors that influence the low representation of women in the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech republic. The third chapter is devoted to a detailed analysis of the candidate lists of political parties that obtained at least 1 % of votes in the 2021 elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic.

Key Words

Female political underrepresentation, Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic, female representation, political participation, gender equity